

Porabje

TEDNIK SLOVENCEV NA MADŽARSKEM Monošter, 21. decembra 2020 - Leto XXX, št. 51-52

foto: Irén Bartha

**BLAJŽENE BOŽIČNE SVETKE
VAM ŽELEJMO!**

BOŽIČ JE VAJINA IN MOJA ZGODBA TŪ

*Poštüvana bralka in poš-
tütüvani bralec Porabja,*

božična skrivnost nam guči, ka je vöčna Rejč, štera je Bog, vzela na sebe našo človeško naturo, ka bi mi bili pri svetom krsti na novo rojeni za Kristuša in bi tak na sebe vzeli njegovo božansko naturo. Vsi čütimo, ka smo ranjeni pa betežni, či ostanemo sami. Či smo v Kristuši božanski, smo ozdravljeni. S svojim rojstvom nam je Kristuš dao svojo božansko naturo, zato smo bili odrešeni in ozdravljeni.

Kristuš je nej stopo v naše življenje kak kakši »superman« ali »spajderman«, šteri bi se samo naravno v človeka. Jezuš je zaistino bil človek. Najboukši človek. V naš žmeten žitek je prineso odrešenje. Gda je stopo iz nebes v našo

človeško naturo, si je najšo družino, zbrao si je mater in očo. Tak nam je pokazo, ka je družina sveti kraj za vsakšoga človeka.

Jezuš se je dobro počüto samo ob Jožefi pa Mariji, pa ešče ob pasteraj, šteri so ga prišli gledat v štalo. Bože Dete sta čüvala mati pa oča, če gli nej pravi oča, pa ešče srmaški pasteri, pa nišče drügi. No, iz Svetoga pisma vidimo, ka je tak bilo. Pa je zaistino tak bilo?

Angeli so nad betlehemskimi bregi spevali »Dika Bogi na visini in na zemli mer lidem, šteri so njemi po voli.« (Lk 2,14) To nam vseeno pove, ka to Bože Dete čüvajo nebesa, v šterih stoji tron, na njem pa sedi on, ki je pravi Oče toga Deteta, se pra-

vi Bog. Vse se godi po Božem načrti. Bog Oče čüva svojega Sina do križa. Tam ga je dao

lidem v roke. Liki samo za tri vöre, ka je s svojo bolečino ozdravo naše bolečine. Te je pa Boži Sin svojo düšo izročo Oči, položili so ga v grob in v moči

Svetoga Düha je od mrtvi gorstano.

Kda je tak vövidlo, ka je vsega konec, se je vse znova začnilo – in to naprej ide v moji in vajini življenjski zgodbi, poštüvana bralka in bralec Porabja, če gli nas mantra epidemija korona virusa. Letos smo za božič vsi sami. Ne moremo brez skrbi svetiti nej v cerkvi, nej indri, kak smo vsakše leto – vküper pa veselo. Leko pa praznüjemo doma – merno pa globko v srci. V tom žmetnom časi je dom edino gvüšno mesto za obhajanje svetkov, zato tüdi edino mesto, gde leko ostanemo zdravi. Vsakša iža naj zato letos odpre dveri Božemi Deteti, Mariji in Jožefi.

Božič nam guči: Sin Boga Očo je prišo k nam, ka ne bi več

odišo, ka šče ostati z nami. Če gli je zdaj v nebesaj, je eti – z vama in z menov. Žive v vajinom srci in žive v mojem srci. Ešče itak nosi človeško ime – Jezuš Kristuš.

Za božič nej bi rad bil sam. Gvüšno ka tüdi vüva ne bi rada bila sama. Prosim vaj za molitev. Gda ta molila za mene, ta mi ponovno v srce pripelala Jezüša. Tak ta mi podarila božič. Jaz pa to obečavam vama.

To de mali stopaj med nami lidmi, de pa velki sopaj do Jezüša in zato velki stopaj do božiča.

Blagoslovljeni, lepi, duhovno bogati naj vama bo božič, pa ranč tak blagoslovljeno in zdravo leto 2021.

Bog plati vama za božič.

*Peter Štumpf
soboški škof*

Božiči indasvejta

Kak človek vsakšo leto starejši grata, vsigdar več brodi nazaj na doživetja iz mlašeči lejt, na adventne čase pa na božiče. Na tisto, kak smo se pripravljali na den rojstva Jezüša, kak je meni Jezuš krispan naredo, kakši dar sem dobila.

Gda sem mala deklica bila – na konci petdeseti pa začetki šestdeseti lejt – je vse ovak bilau kak gnesden. Mali mlajši so bola vörvali starišom, bole so je baugali. Kak so uni pravli, tak je moglo biti vse. Mogli smo pomagati, delati. Na zadnji adventni keden smo pekli medene figice na krispan. Mama je iz Monoštara od slašičara Reinelt prinesla vsefële farbe za figice, s tistimi smo pofarjali. Gda smo zgotovili, je mama figice tasranila, aj je ne najdem, ka de je »Jezoš gorobejšo na krispan«.

Tistoga ipa nej bilau tašoga bogastva kak zdaj. Saloncuker je žmetno bilau küpti pad ragi je tö biu. Mi smo ga küjali, z malininim sokom ali farbo pofarjali. Cejlo leto

smo vküperbrali svejkel papír od čokolade, v tistoga smo notzasükali oreje pa cukar.

Prauti večera smo vsi kauli špajerta sejdli, smo pripovej-

dali pa Boga molili. Mama je gorštejla iz Katekizmuša. V redlini so se gospočke tikvi pa mošanske djabke pekle, Radi smo ji geli, komaj smo čakali, naj se spečejo.

Kak malo dejte sem fejst čakala, naj pride božič. Te sem eške vörvala, ka Jezuš prineso krispan na sveto nauč. Trno nemirna sem čakala, gda pride Jezuš pa kakšen dar prineso meni pa brati. Brat

je sedem lejt starejši, on je že znau, kak tau ide, dapa meni je nej vöovado. Na sveto nauč sem nej stejla dolejti pa spat titi. Vsakšo leto sem mislila,

ka gnauk mo dun vidla Jezüša, ga dun zgrabim, gda pride. Nigdar se mi je nej posrečilo, prva sem zaspala. Hvala Baugi – pravim zdaj – vej bi se pa ovak zgibiu čar (varázs) božiča. Dokeč vörvlemo v skrivnosti, je božič najlepši, je ta pravi.

Zrankma na božič (sveti den) sem se rano prebidila, brž letejla v drugo ižo. Lepau okinčani krispan sem najšla

na stoli. K meni je vnoči prišo Jezuš, prineso krispan. V srceji se mi je mali Jezoš naraudo, čudovito je bilau.

Dobila sem knjige pa šnajclike (robčke) z raužami. Knjige sem dočas nej dojdjala, ka sem je nej vöpreštejla. Te eške nej bila šega, ka bi velki dar dobili kak zdaj. Na božič smo k meši šli na Gorenji Senik. Po obedi smo doma ostali, mama je vsigdar pravla, ka se na božič ne šika kraj od doma titi. Na števanovo smo šli k žlati ali so oni prišli k nam. Moški so kartali šnapser ali turek, ženske so pripovedjale. Te smo eške nej meli televizije, radio smo poslušali ali šteli novine. Mlajši smo poslušali, ka gučijo starejši.

Pri nas je do trej kralov držo božični cajt. Stariške so počivali, k sausedom ojdli, vsi smo vküpprišli. Te so mrzle zimé bile z velkim snegaum. Mlajši smo se sankali pa čujskali. Meli smo lepe božične svetke. Srmastvo je bilau, dapa lüstvo je bola vküperdržalo, se poštüvalo.

Epilog

Že 60 lejt je minaulo, gda sve z mojo mamu pekle medene figice na božič. Venej je snejg üšo, vse je bejlo bilau. Mrzla zima je bila.

Zdaj že pa kloncka božič na dveri, pripravlam se na svetke. Dapa zdaj sama pečem figice. Itak nücam mamin stari recept.

Začne snejg titi, pomalek pokrije porabsko krajino. Vüпам, ka mo bejli božič meli. Künja diši po cimeti, božično sem razpoložena. Vej je pa advent, čas tijoče, čas pričakovanja.

Eške gnauk nazajbrodim na mlašeča lejta. Kak lejpi so bili tisti svetki, stere sem na Dolenjom Seniki, v Békavaraši preživela. S hvaležnostjo mislim na pokojne stariše, ka so nas gorzranili, na vse navčili. V srceji sem znauva malo dejte gratala. Nemirno čakam božič pa vörvlem v božičnoj čüdi.

Margit Čuk

»Za ništerne znamenujemo mi cejli božič«

Božični svetki so gnesden trnok ovaški, kak liki so bili pred štiridesetimi lejtami. Ništerni pravijo, ka so na začetki osemdeseti lejt eške zimé tö bole trde bilé. Po naši vesnicaj so ojdli betlehemeške, ka bi lidam blajžene svetke želejli. Kak se na svoje božiče v mlašeči lejtaj spominajo plebanoš *Ferenc Merkli*, smo ga vöopitali v njinom zdajšnjom farofi v Vasszécsenyi.

»V moji mlašeči lejtaj smo bili pri nas v Sakalauwci doma oča, mati, brat, stara baba pa stari dejdek. Živino smo držali, zabadanje smo meli vsikdar na svetoga

Franciška den, 3. decembra. Te je vsikdar snejg išo, toma smo mladi trnok radi bili.

Edno leto smo trgé ojdli kak betlehemeške. Najbole zavolo penez, küpiti smo si steli farmerlače pa športne črejvle. Stara mati nam je pripravila betlehem, mi smo ga pa nosili. V soboto popaudnevi smo šli po Sakalauwci, ešče je nej kmica bila. Prišli smo k prvoj iži, nota smo staupili, zmolili smo pa povedali svoje. Dobili smo deset forintov, tau je bilau na začetki osemdeseti lejt dosta.

Šli smo v drugo ižo, tam so bola bogati živel. 'Hu, tü nika že dobimo!' Rejsan, dobili smo petdeset forintov. Pri dosta držinaj smo ojdli, nindrik smo samo pejnaze dobili, indrik pa pomaranče, čokolado ali bonbone tü.

Prišla je kmica, vöra je že šest bila. Mati mi je pravla: 'Morate biti doma v pravom cajti!' Depa tau je tö pravla, ka tam gora na brdjej edna stara mamica živé, štera nikoga nejma. 'Idite pa go poglednite!' Kmica je bila, prešteli smo pejnaze: 'O! Za tri farmerlače pa za tri črejvle že mamo! Konec je djé, nédemo več.'

Snejg je bijo, trüdni smo bili, depa dja sem pravó: 'Čüjje, obečo sem, ka demo k tistoj mamici, štera na brdjej sama živé. Trnok nas čaka. Ka pravita?' 'Nej, nej, že je gotovo, pejnaze mamo, demo domau.

Lačni smo, žedni smo, kmica je.' Rejsan je mrzlo bilau, minus pet, depa sem pravó: 'Pajdaša, prosim vaja, pojmo, poglednimo tisto staro mamico. Gvüšno nejma pejnaz, depa mogauče go nišče gor ne zišče za božič, samo mi.' Pravla sta: 'Dobro, demo, depa brž. Za edno minuto, te pa pridemo nazaj.'

Šli smo gora na brejg, vseposedik je snejg bijo. Poklonckali smo, stara mamica je oprla: 'Ka ščéte?' 'Betlehemeške smo, ščemo vam špilati. Slobaudno?' Nota smo staupili, Boga molili, pa povedali vse,

ka smo šegau meli. Mamica je začnila s srcá djaukati. 'Ka pa je mamica, lagvo vam djé?' 'Nej. Samo tau, ka moji mlajši vsi v Meriki živéjo, dja sem pa sama. Zavolo snegá ne morem dola v vés, nišče k meni ne pride, samo vi ste prišli.' Pa je djaukala.

'Brž, brž, demo' je pravo en pajdaš. 'Ščéte kaj djesti ali piti?' je pitala una. 'Nej, nej, ka mati nas čaka, že kesnau je djé.' 'Čakajte,' je staupila v ižo. Prišla je nazaj, pa nam vsakšoma po stau forintov dala. Mogauče je dobila z Merike. Mi smo pa vsi mislili, ka je srmačka pa nejma pejnaz.

Depa una je bila najbole bogata, ka je bila bogata v srcej. Trnok je stejla, ka bi sto prišo, ka betlehemeške pridejo, ka nekak pogledne, kak una živé. Pokazala je svojo sobo pa krispan v nej.

'Baug plati, mati, kleta tü pridemo,' smo že stapali dola. Pravo sem: 'Na, pajdaša, ka pravita? Vidita, kak tau dosta znamenüje. Eden samo pravi: 'Na, tü mate pejnaze pa pojdite v miri!' Za druge pa mi, samo mi pomenimo cejli božič. Ka nekak pride k tebi pa te pita - kak ste kaj, mamica?'

Za mené je biu tau en gvüšen stopaj do dühovništva.«

Zapisal: -dm-

Presenečenje za porabske slovenske penzioniste

Žau nam je, ka Društvo porabski slovenski penzionistov pauleg epidemije COVID-19 ne more svetiti pa pozdravlati s svojimi svetešnjimi programi svoje penzioniste v adventnom časi. Priznamo, mi slovenski penzionisti se preveč

više stari, nijj smo malo ovak podarili. Zvöjn rednoga darila smo eške posaba podarili člene staroga predsedstva, tri pomočnike, steri so tü meli svoje lidi, ranč tak Lüdske pevce Rozmaring. Malo pá ovak smo brodili na nadzor-

Zadnji tanači, prošnje predsednice Marijane Fodor, prejšnje predsednice Klare Fodor pa podpredsednice Marijane Kovač za vodjo en tau varaški penzionistov Ani Dončec

radi družimo, padašivamo med seov, leko se trgé dnevi vküp zgrabijo pa itak ne sfallimo z rečami. Kak bi nam pa nej falilo lejpi slobaud vzeti eden od drugoga z dobrimi želenji za božične svetke pa nauvo leto. Zatau je vküper staro-nauvo vodstvo na konci novembra tak skončalo, ka letos našo društvo vsejm 95. svojim penzionistom z božičnim darom želi polepšati božične svetke pa nauvo leto. Vekši tau penzionistov je gnako darilo dobilo, saloncuker pa šampanjec z voščilnicov/kartov pa s toplim pozdravom, lejpimi želenji v pismi. Drugi tau pa diferencirano, zatau smo malo več dela meli s pakivanjom, ka smo z radostjov oprale vküper s predsednicov Marijano Fodor pa podpredsednico Marijano Kovač. 33 penzionistov v najlepši lejtaj, ki so 75 lejt ali

no komisijo. Vrednost darilni pakov vsevküp je par forintov menje kak štiristau gezero forintov, ka smo vö plačali iz več lejt prišparani svoji pejnaz. Darilne turbe smo na kreda spakivali vsakšomi po imeni, stere smo za vsakšo vodjo vözvözili, nisterne samevöraztalalena koncikedna pred Miklaušom. Drugi člani predsedstva, steri vodijo penzioniste v svojom kraji, so pa najkasnej na Miklaušovo vsakšoma z velkim veseldjom notascingali, ga v maskaj pred dveri z živo rečtjauv pozdravili pa vse dobro želeti.

Dragi slovenski penzionisti! Ob tej priliki Vam tü blajžene, mirne božične svetke, za nauvo leto pa dobro zdravdje, dosta radosti, lübezni, veliko potprlenje pa vüjpanje želim!

Tekst: Klara Fodor
prejšnja predsednica
slika: Andraž Dončec

V Murski Soboti postavili bronasti kip sv. Nikolaja

Varuh duhovne in moralne blaginje Sobočancev

Na megleno in oblačno Miklavževo soboto so v krožišču pri katoliški cerkvi v Murski Soboti postavili bronasti kip sv. Nikolaja. Dobre štiri metre visok

Kip sv. Nikolaja stoji v krožišču, ki se v Murski Soboti nahaja nedaleč stran od stolnice

kip je zasnoval akademski kipar dr. Marjan Drev, v bron pa ga je v Budimpešti ulil madžarski livar János Meszlényi. Slovesna blagoslovitev kipa, ki je bila predvidena na Miklavževo nedeljo, je bila zaradi slabih epidemioloških razmer prestavljena na ugodnejše čase.

V murskosoboški škofiji so zadovoljni, da so se na ta način zaključila triletna prizadevanja katoličanov, da se v bližini stolnice postavi kip zavetnika mesta. Po besedah škofa ordinarija msgr. dr. Petra Štumpfa omenjeni kip »predstavlja verski simbol, hkrati pa tudi simbol splošne dolžnosti, da smo si med seboj dobri«. Upodobitev sv. Nikolaja nakaže strumno držo dobrotnega škofa, ki prebivalcem Sobote in tistim, ki prihajajo, velikodušno ponuja darove treh jabolk: »Prvo jabolko: rdeča – ustavi se pred zlom. Drugo jabolko: rumena

– premisli, kako boš ravnal. Tretje jabolko: zelena – nadaljuj v pravičnosti, v miru in dobroti.« Sveti Nikolaj kot škof stoji trdno, s pastirsko palico in je varuh duhovne ter moralne blaginje Sobočancev in vseh, ki se k njemu zatekajo po pomoč. Njegova bogoslužna oprava je starodavna, saj so pred mnogimi stoletji bila škofovska oblačila podobna tem, ki so upodobljena na Nikolajevem kipu. Škofija je tudi zapisala, da je sv. Nikolaj »glasnik moškim, ka-

kršni morajo biti: srčni, pogumni, pošteni, zvesti, resnicoljubni, ženskam pa obuja lik pravega moškega, ki ve, kdo je in kaj

Upodobitev sv. Nikolaja nakaže strumno držo dobrotnega škofa, ki prebivalcem Sobote in tistim, ki prihajajo, velikodušno ponuja darove treh jabolk

hoče in se zaveda odgovornosti, da daje varnost ženi, otrokom in svojemu domu. Ker pa je Nikolaj tudi škof, svoj pogled usmerja proti stolnici, kjer je kraj prebivališča Boga med ljudmi in sedež krajevnega škofa, od koder vodi soboško škofijo».

V Sloveniji so sv. Nikolaju posvečene tri škofijske cerkve, ki pa so tudi župnijske: v Murski Soboti, v Ljubljani in v Novem mestu. Posmrtni ostanki (relikvije) tega svetnika so shranjeni v baziliki sv. Nikolaja v italijanskem mestu Bari. »Sveti Nikolaj torej ni namišljen ali pravljичni lik, ki bi spodbujal k dobroti zgolj otroke, temveč je škof, ki je zgodovinsko izpričan kot resnična osebnost in je tudi eden najbolj čestitih svetnikov vzhodne Cerkve. Bolj kot njega pravoslavni častijo le nebeško Mater Marijo,« so še zapisali v murskosoboški škofiji in dodali, da je Sobotna mesto s katoliškim, z evangeličanskim, delno pa tudi z mednarodnim značajem: »O tem pričujejo tudi trije močni simboli: katoliška in evangeličanska cerkev ter spomenik na Trgu zmage v osrednjem parku. Gre torej za panonsko mesto, ki je zanimivo zaradi različnosti

delegacij ob raznih priložnostih, praznikih in

Po besedah škofa ordinarija msgr. dr. Petra Štumpfa omenjeni kip »predstavlja verski simbol, hkrati pa tudi simbol splošne dolžnosti, da smo si med seboj dobri«

zgodovinskih spominih ter obletnicah so moč-

no znamenje verskega, ekumenskega pa tudi geopolitičnega pomena naše Sobote.«

Mestna občina Murska Sobota je tudi v svoj grb, katerega avtor je akademski slikar Sandi Červek, postavila tri zlate krogle iz legende o zavetniku mesta sv. Nikolaju. Z njim je povezano tudi tradicionalno, največje soboško, Mikloševo senje, ki pa ga na žalost 6. decembra 2020 zaradi epidemije novega koronavirusa ni bilo.

Zanesljivo je dejstvo, da je bil Nikolaj škof v antičnem grškem mestu Miri, na kraju sedanjega mesta Demre v turški provinci Antalya, kjer je v visoki starosti umrl okoli leta 350, potem ko se je z drugimi škofi udeležil koncila v Niceji leta 325, kjer je ob podpisih škofov tudi njegov podpis proti Arijevim zmotam. Pobožnim staršem se je rodil potem, ko sta bila že dolgo poročena in sta izgubila upanje na potomce. Bila sta dobra in usmiljena človeka, odprta za reveže. Sin Nikolaj (ime pomeni: 'zmaga ljudstva') ju je v tem posnemal. Starša sta mu zapustila lepo premoženje, on pa ga je razdelil med reveže, sam pa je postal redovnik. Ko je v Miri umrl škof, so se verniki po goreči molitvi odločili, da naj bo tisti duhovnik, ki bo naslednje jutro prvi vstopil v cerkev, novi škof. To je bil Nikolaj. Svojim vernikom je hotel biti zgled v vsem, zlasti v dobroti. Ko je nastopil škofovsko službo, so kristjane v rimski državi še preganjali in tudi sam je bil zaradi vere v ječi. Kmalu po smrti so ga ljudje začeli častiti kot svetnika. Zaradi svoje dobrote je postal priprošnjak v vseh mogočih življenjskih stiskah. Po legendi je priskrbel primerno doto trem dekletom, ki so obubožale in so bile v nevarnosti, da zabredejo v sramoto, tako pa so se lahko pošteno poročile. Vsaki je daroval zlato jabolko, s katerim si je lahko pomagala pri preživetju. Število 'tri' pomeni polnost, dovršenost; zato tri 'zlata' jabolka v Nikolajevi roki pomenijo njegovo nesebično, popolno dobroto.

Tekst in fotografije: Silva Eöry

Želejti dosta krüja, vina pa düšnoga zveličanja

V slejdnji mejsecaj smo se cujvzeli, ka so dnevi furt kračiši grtūvali pa smo mogli posvejte že v štrtoj vōri gorvužigati. Nej je bilau tau ovak inda svejta tō nej, gda je v zimi na mezavaj nej bilau dela, pa je zemla tō počivala. Lüstvo se je bodjalo, ka vsikdar tak ostane, zatok si je vōzbrodilo šege za svetke. V naši vesnicaj so največ takši navad poznali vrnau v zimski mejsecaj, šatririvali so za dosta mlajšov, gesti pa blagoslova za cejlo prišešnje leto. Ka bi se té šege nej spoj tapozabile, smo od nji malo vōopitali porabsko etnologinjo *Marijo Kozar*.

- Mlajši si v svojom žitki oprvim zamerkašo datum 6. december, vej pa te pride Miklauš. V Porabji so inda svejta na té den ojdli »miklauške«, podje, naravnani v vōobrnjene gvante. Je tau cejlak preminaulo?

»Na miklaušovo zdaj že redeči Miklauš odi, šteroga pa leko eške sprejavajo črni vrazgé z dugim redečim gezikom pa répom. Kauli podjasa nosijo lance, v rokej pa držijo krpač, kak indašnji 'miklauške'. Gda so v ižo staupili, so mlajšam v stari cajtaj oreje davali, zdaj pa čokolado. Sprvoga so se nutnaravnali mladi podje, vej so pa pri ižaj mlade dekile tō lūpale goškice. Postrašūvali so je z rogatanjom lanca pa jim malo dali po riti s krpačom. S tejm so šatririvali, aj do zdrave, aj se oženijo pa dosta mlajšov rodijo. Tak vsikdar baudejo delavci pri iži, šteri leko krü pripravljajo.«

- Na licijovo sta leko eden moški ali edna ženska tō samo z moškim klabūkom na glavej k iži prišla, niške je nej smo dojesti. Vertinje so nej šivale, vse tau pa zavolo toga, ka bi kokauši dajca nesle. Kak so pri tejm pomagali pojbičke?

»13. decembra so 10-12 lejt stari podje ojdli od iže do iže kokodakat. S svojim kokodakanjom so uni tō šatririvali. Domanjim so želejli, aj majo zavolé gesti – dosta dajec, mlejka pa mesa. Kisnej so želejli eške dosta penez pa sinej bogastvo tō. Té pojbičke so v drvotani vzeli prekauli pa je odnesli v künjo. Na tistaj so klečali pa molili očanaš in zdravamarijo. Tak so prosili

Boži blagoslov za maro in lidi. Té prekauli so domanji na sveti post, tau je 24. decembra, v peči zakūrili, gda so vrganjike pekli. Podje pa so dobili oreje in pogače, domanji so radi bili, ka so prišli. Tau je tō šatrirvanje, vej so pa zatok davali dare, ka bi uni tō nika dobili. V kokodakanji se srečata poganska in krščanjska vōra.«

- Ženske so se naravnale v Licijo. Zakoj so tau delale?

»Dvej ali tri ženske so nasé povej-

ske pa krščanjske vōre, vej pa pri svetoj meši šatrirvajo.«

- Je tau, ka so pred božičom »betlehemeške« ojdli, madžarska šega?

»Ja, tau smo od Madžarov prejkvzeli. Nej samo reči, ka trbej pri ižaj gučati, liki cerkveno pesem 'Z nébe je prišo' tō. Depa samo na Gorenjom Seniki so slovenski spejvali pa gučali, indrik po naši vesnicaj nej. Betlehemeške srečo prineséjo k iži. Dare prosijo za Jezoša, štero-

po božiči?

»Do nauvoga leta je s krispana sfa-lilo vse, ka je za gesti bilau. Ostali so gor samo bejli pa redeči pantlicke. Na nauvo leto so zrankoma krispan odnesli na stūdenec, aj cejlo leto friško vodau majo. Tau je staro šatrirvanje. Brodili so, ka hüdi düh leko vōposiši stūdenec, zatok so ma darūvali krispan.«

- V indašnji cajtaj so ranč tak steli lidgé, aj nauvo leto baukše bau kak staro. Ka so za tau naredili?

»Na nauvo leto so podje in moški zrankoma rano ojdli friškat, najbole k tistim ižam, gde so mlade dekile bile. Na Gorenjom Seniki so z mrzlov vodauv fejst pošprickali dekile, štere so eške v posteli spale. Brojco so v vodau nama-kali pa s tistim friškali, aj domanji cejlo leto zdravi baudejo. V drügi naši vesnicaj so s krpačom friškali, tam so tō želejli dosta zdravdja, krüja pa blagoslova v nauvom, mladom leti. Tau je tō šatrirvanje: s krpačom so beteg vōstukli s človōka, z vodauv pa bolezen naganjali. Domanji so se jim zavalili z ednim malim darom.«

- Fašenek se začne eno malo po nauvom leti. Bila je kakša šega pri nas za trejkralovo tō?

»6. januara so trgé ojdli po vesi, v Sakalauvci deklíčine, v drügi vesnicaj pojbičke. Od iže do iže so spejvali edno staro slovensko pesem s 16. stoletja, štera je nut v naši stari molitveni knjigaj, depa v najnovjšoj porabskoj pesmarici tō. Začne se 'O, sveti trej krali, kak blajžen vaš den'. Trejkrali povejo, zaka prosijo dare: 'Darüjte nas, darüjte nas z enim malim darom, Baug vas darüje z večnim rosagom!'«

- Majo kaj vküpnoga té zimске šege?

»Vse so takše, ka so lidgé eden drügoma nika dali pa želeli. Tau pa zatok, ka so brodili, če kaj dajo, uni tō nika dobijo. Vseposedik so cuj nikše šatringe. Inda svejta so brodili, ka je hüdi dü kriv za tau, ka je zima, kmica pa mraz. Brodili so, ka če hüdoma düji nika darüjejo, de konec toga. Depa gda so krščan-sko vōro gorvzeli, so se že zavūpali v Bogá, ka jim Baug vse dobro dá.«

-dm-

sile bejle lijene, obraz pa zakrile z bejlimi štrümfami. V rokej z bejlimi rokajcami so nosile bencli in kanklo z vapnom, pri ižaj so stejle domanje pobejliti. Ime Licija latinski pomeni »posvejt«, zatok so brodili, ka prineséjo Licije k iži svejklost. Pred Gregorovim kalendarom so od Licijinoga dneva noči vsikdar kračiše grtūvale, zdaj se tau začne po 21. decembri.«

- Moški so tō meli edno veuko delo: 13 dni so s 13 féle lesa eden stolec redili. Za koj so ga nūcali?

»Od Licije do svetoga posta so ništerni starejši moški redili 'licijin stolec', vsikši den so malo delali. Zaka so tau delali? Zatok, ka so stolec s sebov vzeli na paunaučnico in če so na njega staupili, so vidli, što je čaralica v vesi. Tista ženska je pri podigavanji nazaj gledala, nej pa naprej. Po meši je mogo tisti moški leteti domau, ka ga čaralica ne zgrabi, té licijin stolec pa zakūriti. Če je drügo leto tō sto znati, što je čaralica, je mogo nauvi stolec narediti. Tau je tō mejšanica pogan-

ga zebé, vej pa nagi leži v djaslini. Domanji so betlehemešom inda djabka, krü pa dajca davali, po nauvom pa bole penez. Vküper so spejvali svete pesmi z domanjimi in tak prosili Boži blagoslov. Betlehemeške so si obraz namazali s sajami, bekeč so vōzobrnjeno na sé djali. S tejm so se steli braniti hüdogo düjá, tau je tō šatrirvanje. Mejša se poganska in krščanjska vōra.«

- Na dosta mejstaj v našoj krajini je krispan nej na stoli stau. Gde so ga držali? Ka je bilau na njem?

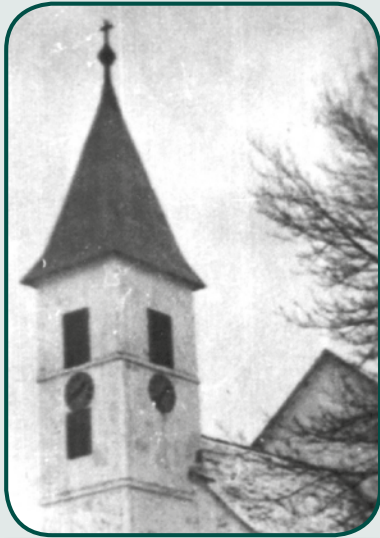
»Pred drügov svetovnov bojnov so pri nas mali krispange s plafona viseli. V iži so posvejt dojvzeli s klüke pa na njau obesili krispan. Drejvo so kinčali z djabkami, orejami pa bejlimi in redečimi papérnatimi pantlikami. Krispan je simbol tistoga drejva, s šteroga sta Adam in Eva v Paradičomi dojvtrgnila djabko. Pantlicke pa simbolizirajo kačo, štera jiva je na njé vzela, aj grejšita.«

- Ka se je zgaudilo s krispanom

»Da znate, kelko je vöra«

Törminska vöra na Gorenjom Siniki

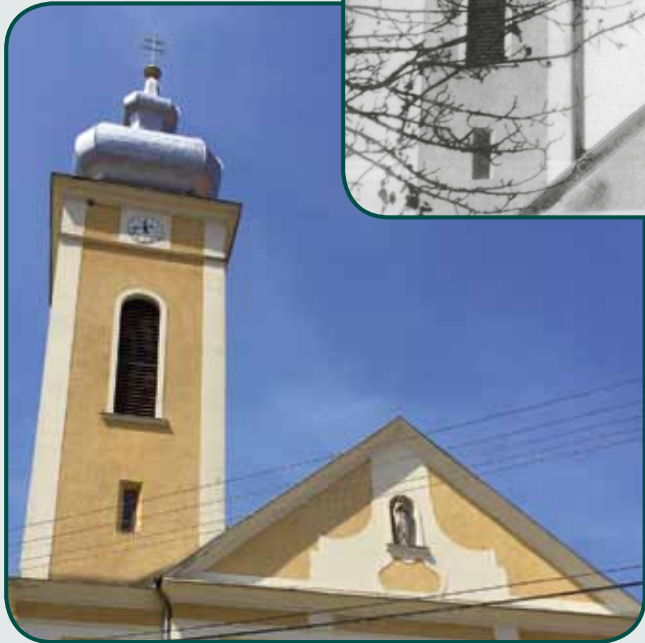
Cerkev na Gorenjom Siniki do 1911. leta nej mejla vöre.

Vöra na staroj cerkvi leta 1938

Slovenci s siničke fare v Merki so vküpdali peneze za vöro. Dvakrat so vküpdavali, ka so prvo paut domanji nej vzeli peneze, samo drugo paut. Tau svedoči edno pismo, štero je bilau napisano 31. decembra 1911. leta.

»Eden szpomenik z Amerike od Szinicski Farnikov, zselejousci edno vöro vu tören. Nadale leipo pozdravljanje

Vöra leta 2019

od vszej darovnikov. Péneze je pobéro vküp Ropos Gábor z Gornjegja Szinika. Nadale vam naznanimo, steri szo darüvali. Neije büo niske trüczani. Vszaki polek dobre voule, kelko je preмого.

Hvala leipa szakomi. Vam pa dragi farniki zseleimo, veszélje mejte, da znate kelko je vöra.

Etak vam dragi, na tou najprvo prosnyou szte nasz nei gori vzéli. Tak je bilou eti malo zmesanya. Zatok sze vlecsé tou tak dugo. Naj bou, kak je. Szamo da szmo zdaj vküp szpravili na tau vöro, szte dobili.

Mi amerikanczi szmo darüvali. Nei vasz je nika ednoga kostalo, pa dönok szte sze prouti posztavlati. Vi szte nam spot napravili sz teim, da szte prvo nei

Sz pozdravom

*Ropos Gábor
V léti 1911 decz 31
Pittsburg«*

V pismi je eške dojspisano, ka s štere vesi, što, kelko penez je dau v Pittsburghi pa v Bethlehemi. V Pittsburghi je z Gorenjoga Senika darüvalo 85 lüdi 864 koron, z Ritkarovec 20 lüdi 198 koron, s Čöpinec 9 lüdi 45 koron, z Markovec Boreče, Maranovec (Neradnovci), Sakalauvec, Martinja in Zagreba vsvküper 9 lüdi 50 koron. Vsvküper je 1157 koron prišlo iz Pittsburgha. V Bethlehemi živeči Slovenci so vküpdali vsvküper 155 ko-

Vöra na nauvoj cerkvi

ron. Z Gorenjoga Senika 13, z Verice eden, z Markovec pa sta dva dala peneze za vöro. Tak je vküpprišlo 1312 koron. Vöra je koštala 1200 koron, z drugi penez so plačali kovača, zidara in foringaša pa kúpili lejs in vse drugo, ka je eške trbölo.

Gda so 1938-oga leta dojtrgali staro cerkev, so gorzamerkali, ka iz stare cerkve v nauvoj gorponücajo vöro tö. Na naši kejpaj vidite vöro v törmi stare in nauve cerkve 1938-oga leta in v törmi cerkve gnes.

*Marija Kozar
foto: Janoš Kúhar in
Marija Kozar*

gori vzeli. Jeli, da je jako leipo, da vöro csüjete vu törmi biti? Eti vam szeim veszélo nouvo leto zseleimo. Zato nam nika ne zamérite.

Pesniški zbirki Janje Magdič

Drobtinice sreče in Iskrenje srca

Janja Magdič je pred kratkim izdala svojo drugo pesniško zbirko z naslovom *Drobtinice sreče*, lani pa je izšla njena prva pesniška zbirka *Iskrenje srca*. Lani so pesniško zbirko še lahko javno predstavili, letos pa to za-

sreče je več kot osemdeset pesmi v treh sklopih. Najobsežnejši je prvi sklop z istim naslovom kot je tudi naslov knjige, v njem pa so pesmi, v katerih poudarja pomen drobnih radosti v življenju, »srečo v majhnih

Janja Magdič (v sredini), ob njej Olga Paušič in cimbalist Andri Sobočan; fotografija je nastala lani ob predstavitvi prve knjige

radi novega koronavirusa ni bilo mogoče. V obeh knjigah avtorica piše o svojem življenju od otroštva, ki ga je preživela v Krapju v Prlekiji, pa vse do danes, ko z družino živi v Veliki Polani. Pesmi so nastajale predvsem za njeno dušo, potem pa jih je začela objavljati tudi v literarnih revijah: »V pesmih veliko pišem o svojih najbližjih in drugih ljudeh, ki jih imam rada. Veliko mi pomeni tudi narava, katere lepote opevam in kamor se zelo rada odpravim. Še posebej v območja ob Muri in v Veliki Polani, zelo ljuba pa mi je tudi narava v Krapju in okolici.« V pesmih tudi poudarja, koliko ji pomeni kultura in kulturna ustvarjalnost, ki jo vse življenje bogati. V spominu ji je sicer ostalo veliko lepih in žalostnih trenutkov, vendar pa rajši piše o lepih stvareh v življenju. V zbirki pesmi *Drobtinice*

obrokih«. Drugi sklop ima naslov *Spoznanja*, tretji pa *Življenje* so zgodbe. V pesmih piše o svojih čustvih in občutkih ter o vsem, kar ji v življenju veliko pomeni. Še posebej ji je pri srcu pesem *Smo le ljudje*, ki govori o tem, da drugim povzročamo dobro, pa tudi gorje. Janja Magdič je s srcem in dušo kulturnica, sicer tik pred upokojitvijo, zaposlena kot vodja lendavske območne izpostave Javnega sklada za kulturne dejavnosti. Pesnikuje takrat, ko jo preplavijo misli na pretekle dogodke in doživetja ali ko jo življenje preseneti z nenadejanimi dogodki.

Spremno besedo je napisala pisateljica Olga Paušič, ki je napisala uvodne besede tudi v prvi pesniški zbirki *Iskrenje srca*.

*Tekst in fotografija:
Jože Gabor*

Letno poročilo podpredsednika vlade

Na seji Komisije za narodnosti madžarskega Parlamenta so člani komisije prisluhli letnemu poročilu namestnika premierja, odgovornega za nacionalno politiko, narod-

jih upravljale narodnostne skupnosti, trenutno jih je 95. Za štipendije narodnostnih študentov, ki študirajo na pedagoških smereh, so letos namenili 380 milijonov forintov.

Zagovorniki med poslušanjem poročila

nostna in verska vprašanja. Minister brez listnice Zsolt Semlyén je poudaril, da so podpore narodnostnim skupnostim od leta 2010 za 6,5-krat narasle in znašajo 21,5 milijarde forintov. V primerjavi z letom 2019 je bila letošnja podpora za 6,5 milijarde višja. Pred desetimi leti je bilo v državi le 12 institucij, ki so

V prvi polovici letošnjega leta so modificirali tudi narodnostni zakon. Poudaril je, da je pomemben element sprememb, da je osnova pripadnosti postala dejanska narodnostna identiteta. Avtohtone narodnosti na Madžarskem so določile tiste garancije, ki preprečujejo možnosti etnobiznisa.

Pomembna sprememba je, da

se mora lastniška pravica nepremičnin in premičnin predati narodnostnim samoupravam, ki upravljajo z različnimi institucijami. Predaja lastniške pravice - razen izjem, ki so zapisane v zakonu - se mora zgoditi takoj po prevzemu naloge ali najkasneje do začetka šolskega leta. Narodnostne samouprave dobijo nepremičnine brezplačno.

Minister Semlyén je izpostavil tudi dva projekta, o katerih je razpravljala tudi vlada. To sta obnova hiše Lenau v Pécsu kot kulturnega centra Nemcev na Madžarskem in razvoj srbskega šolskega centra v Budimpešti.

Slovenska zagovornica Erika Köleš Kiss se je zahvalila madžarski vladi za podporo pri Gospodarskem razvojnem programu Slovenskega Porabja, obenem je zaprosila za pozitiven odnos pri ocenjevanju natečajev porabskih občin (lokalnih samouprav) v Programu »Madžarska vas«.

F. Sütő

Foto: F. Sütő

Živali predstavljajo tudi v šolah in vrtcih

Društvo gojiteljev pasemskih malih živali Odranci povezuje 54 gojiteljev iz številnih prekmurskih občin, vse od goriških pa do lendavske občine, nekaj pa jih je tudi iz Madžarske. V okviru društva delujejo golobarska, perutninarska, kunčje-rejska sekcija in sekcija za ptice. Med člani jih največ goji golobe. Prvo leto je bilo 22 članov, je povedal predsednik društva Karel Horvat, od takrat pa se je članstvo več kot podvojilo. Je pa na žalost le malo mladih, saj je samo šest članov mlajših od 50 let. V Odrancih so prejšnja leta organizirali društvene, meddruštvene pa tudi mednarodne razstave, katerih so se udeleževali vzgojitelji malih živali iz Hrvaške, Avstrije, Madžarske in Slovenije. Male živali

predstavljajo tudi na osnovnih šolah in v vrtcih, čez zimo pa poskrbijo za ptičje krmilnice in

praznikov, ko so gnali živino na pašo in na ves glas pokali z biči. V letošnjem jubilejnem letu,

Predsednik društva Karel Horvat s svojimi malimi živalmi na razstavi

hrano za živali, ki živijo v naravi. Prejšnja leta so organizirali tudi etnološko prireditev Sopolop, s katero se spominjajo običajev pastirjev v času binkoštnih

ko praznujejo dvajsetletnico, je bilo zaradi koronavirusa aktivnosti društva precej manj.

Tekst in fotografija: Jože Gabor

Pod Srebrnin brejgom ...

... je Miklavž tau leto nekšen škrklivi biu. Zaprav, enim skur nika nej prineso, enim pa zavole tistoga, ka njim sploj nej trbej. Od vode guč dé. Tam skrak maurdja zavolé vodé majo. Depa najprva se je ranč maurdje zdignolo, po tejm pa se je dež, nej mali dež, začno piščavati. Potoki so se zdignoli, doj z brgav je voda prletejla, naganuk so zvekšoga vsi slovenski turistični varaši pod vodaub bili. Rejsan, té Miklavž je vcejlak brezi pameti ostano. Zavolé vodé v maurdji majo, več bi njim je rejsan nej trbelo. Srmacki lidgé so vó iz ramov mogli oditi, avtoni v vodej so na nikoj prišli, soline so pod vodaub, aerodrom v Portoroži tó, Strunjan kak bi ga tam več ranč nej bilau. Pa tau ranč v Istri, v krajini, stera v leti zmejs ene kraple deža ne dobi. Vcejlak vse taposene. Depa vodé se ne more za cejlo leto vóstalati, kak bi škei.

Vodaub, zaprav malo bole trdo vodaub, so v Planici meli tadjano. Ja, snejg iz zadnje zime so nut v eno velko zemenico zrijvali, aj ga tau leto zavole bau. Najbole za istino. Tam skur pod zemlo majo neka takšoga kak stadion za bežanje na smučaj, v sterom cejlo leto leko trenejrajo pa temperature so tó takše kak v zimi. Na, tam nut je snejg čako, je čako, že so ga z buldožerami vózrijvali pa na skaklanico pa pod njau že klačiti začnoli. Za svetovno prvenstvo v poletaj na smučaj je vse kredi bilau. Depa ta bole trda voda je nej na meri ostanila. Začno je snejg leteti, kak že dugo, dugo nej. V enom cejlo dnevi ga je 70 cm spadnolo. Zdaj je druga nevola prišla. Ka aj zdaj s tejm snejgom delajo? Pri tejm organizatori srečo v nesreči majo. Zavolo coronavirusa lidge nedo prišli gledat svoje junake, parkirišča prazna ostanejo, pa eške vsefele drugo ranč tak. Snejg njim nej trbelo daleč vkraj rijvati. Meli pa bi ga v Prekmurji, kama ga je tó malo priletelo pa je tak včasini odišo tó. Najbole bi ga zemla škela meti, ka v zijmi je že nebesko dugo nej počivala. Več ranč ne pauni, gda je tau nazadnje bilau.

Tak se skur več ne pauni, gda je življenje normalno bilau. Tau življenje, steroga nam je virus Covid 19 skur vcejlak na glavau obrno. Je pa zavolo vsega toga eden nauvi šport vóprišo. Tau je gledanje televizije v tistom časi, gda ministri vózglasijo, kakše nauve regule vópridejo pa tau, gda eno najbole nej lejpi več nede; gda do mlajši leko v šaule šli, gda znauva busi pa cugi do voziti začnoli, gda se zaprejte baute goroprejo, gda do gledališča začnili delati, gda nazaj na stadione lidge leko pridejo pa tak naprej pa tak tadale. Tau se bole gleda kak kakšo brsanje labde. Pa tó tau je s tejm eške prišlo, ka se lidge med seuv stavljajo, za pejneze stavljajo, kak de kaj drugo eške trpelo, ali pa ka nauvaoga njim znauva na pleča obejsijo. Ja, sto bi si brodo, ka takše vse de se godilo. Eni si tak pejneze med seuv vkraj gemlejo, drugi pa eške kuman živejo, ka vse tisto obečano, ka bi aj dobili, eške nej do nji prišlo.

Depa kakoli obračajo nauve regule, si eške kakšo kcuj zbrodijo, beteg ne enja. Zaprav, vse bole raznok dé, vse menje regule valajo. Zvün toga vlada več niškoga zavúpanja pri lidaj nema. Tak ka nej samo beteg gé. Ministri pa na vsikšo pijtanje vejo nazaj prajti. Tak je znauva minister za policijo nika vcejlak nauvoga vónajšo. Mogo je, gvüšno, ka za politično krizo un pa njegvi ne morejo krivi biti. Pa je povedo, sto je: »Za nejzavúpanje vladi ste krivi vi, mediji!« Tak, vi, vi, vi, grdi mediji, ka te vedli! Potejm takšnom, teveni, radioni, samo eške muziko aj doj davajo ali pa sploj vcejlak tiüma ostanejo. Novine vcejlak prazne aj baudo, nika v nji ne smej pisati. Ja, po tejm kriza tak nagnauk tamine. Ja, vi grdi mediji, nika ste nej vrejdní gé. Zdaj že tó naš Srebrni brejg straj ma. Leko ka njega kakši minister vózglasí, ka un je krivi, ka je granica skrak njega eške vsigdar dojzaprejšta.

Miki Roš

»Zakaj ne bi bila oboje hkrati?«

Letos 15. oktobra je pri nizozemski znanstveni založbi Brill izšel prevod »Prekmurske slovenske slovnice« (»Vend nyelvtan«) *Avgusta Pavla* v angleški jezik. To daljšo jezikoslovno študijo je prevedel in z znanstvenokritičnimi opombami opremil ameriški jezikoslovec, univerzitetni profesor slovenske dialektologije *Marc L. Greenberg*, sicer dopisni član SAZU in obnem ambasador znanosti Republike Slovenije.

Jezikoslovec, literarni zgodovinar in etnolog Avgust Pavel je svojo slovnico prekmurskega slovenskega narečja dokončal leta 1942. Prvotni namen naročnikov - takratnih madžarskih oblasti - je bil, da bi prekmurski učenjak sestavil pripomoček k poučevanju prekmurščine v javnem šolstvu. Pavlova študija pa je kmalu prerasla začrtane okvirje, zato se je lahko tudi zgodilo, da je delo ostalo v tipkopisu vse do leta 2013. Takrat je »Prekmurska slovenska slovnica« v Mednarodni knjižni zbirki ZORA izšla v prevodu v slovenski knjižni jezik - Avgust Pavel je namreč kot metajezik uporabljal madžarščino.

Profesorja ameriške Univerze v Kansasu *Marca L. Greenberga* smo ob izidu angleškega prevoda tega obsežnega jezikoslovnega dela spraševali s pomočjo prekomorske spletne povezave - v slovenskem knjižnem jeziku.

- Gospod profesor, s slavistiko se ukvarjate že dolga desetletja, leta 1990 ste doktorirali z disertacijo o prekmurskem slovenskem narečju. Kdaj in kako ste se prvič srečali s to govorico?

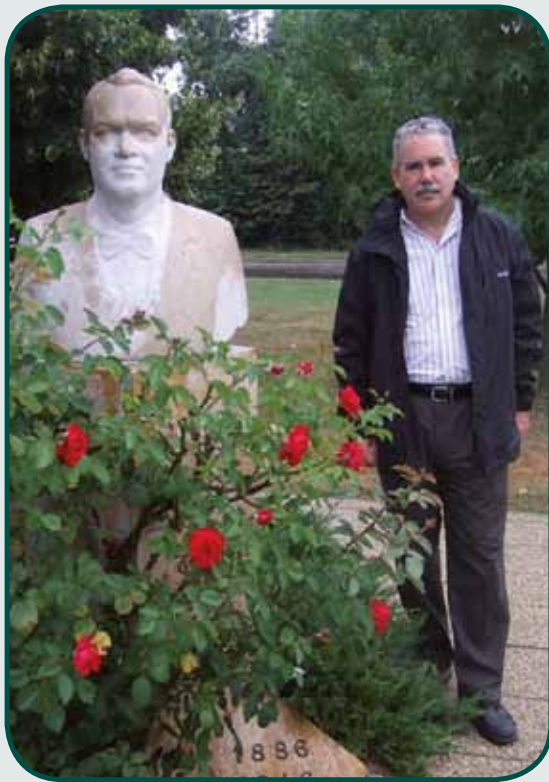
»Vse to se je začelo zelo-zelo zdavnaj, ko sem bil še podiplomski študent v Los Angelesu na univerzi UCLA.

Takrat je bil tam gostujoči profesor - zdaj že pokojni - akademik *Pavle Ivič*, ki je bil tedaj prejemnik Fulbrichtove štipendije. On me je navdušil za južnoslovensko dialektologijo, povedal sem mu namreč, da me zelo zanima slovenščina. Zaupal sem mu tudi, da imam zaročenko iz Slovenije. Profesor mi je priporočil, naj si podrobneje ogledam zanimivi jezik obrobnega območja Prekmurja. Opozoril me je na knjigo »Glasoslovje cankovskega slovenskega narečja« avtorja *Avgusta Pavla*, ki sem si jo moral izposoditi v Kongresni knjižnici v Washingtonu. To se mi je zdelo strašno zanimivo. Potem sem dobil štipendijo, da bi prišel v Slovenijo raziskovat narečne sisteme. Tudi profesor *Toporišič* me je podpiral pri tem delu in sem se odločil, da bom poskusil zamašiti kakšne vrzeli v narečjeslovju s tem, da bom opravil terensko delo v Prekmurju in Porabju. To je bilo na koncu 80-ih let 20. stoletja.«

- Po knjižici »Glasoslovje« ste se kasneje seznanili še z drugim, obsežnejšim Pavlovim delom. Kdo vam je predstavil njegovo slovnico?

»V tistih letih sem spoznal marsikoga v Prekmurju, ki mi je pomagal pri delu. Eden od njih je bil takratni direktor Pokrajinske in študijske knjižnice *Murska Sobot*a *Jože Vugrinec*, ki me je opozoril na obstoj knjige »Vend nyelvtan«. Nisem je poznal, vedel pa sem, da je

zelo pomembno delo, ki mi bo pomagalo dobiti popolnejšo sliko o celotni zgradbi narečja.«

Ameriški profesor slavistike Marc L. Greenberg na Cankovi pred doprskim kipom Avgusta Pavla

- Kakšen je pomen te slovnice? Zakaj jo cenimo še danes?

»Naročilotedanjihmadžarskih oblasti se je glasilo, naj se ustvari knjižni jezik za Slovensko krajino, ki bi se uvedel v izobraževalni sistem na Madžarskem in pomagal pri ustvarjanju posebne narodnostne identete za prebivalce pokrajine. Kasneje ta prvotni namen več ni bil aktualen, je pa bilo v slovnici zbrano dragoceno gradivo. Knjiga ni ustvarila le knjižne oblike prekmurskega narečja, temveč še danes opozarja na podobo jezika v Pavlovem času. On je že pred tem razsikoval narečja v Porabju in v različnih delih Prekmurja, torej ne samo na Cankovi. Predstavil je raznolikost znotraj pokrajine, nastal je pripomoček za razumevanje celotne zgradbe narečja in variacij znotraj njega.«

- Lotili ste se angleškega

prevoda. Zakaj menite, da je lahko prekmursko slovensko narečje zanimivo za mednarodno jezikoslovno stroko?

»Nekoč sem napisal razpravo o nekem pojavu, ki sem ga zasledil pri Pavlu: to je razlikovanje med podrednima veznikoma 'ka' oziroma 'da', ki ga knjižna slovenščina in ostala slovenska narečja ne poznajo. To študijo so opazili znanstveniki slavisti v Švici in me povabili na simpozij o podrednih stavkih v južnoslovenskih jezikih. Moje ugotovitve so dosti prispevale k razumevanju

raznolikosti konstrukcij podrednih stavkov v posameznih južnoslovenskih jezikih in narečjih. Pojav je bil res nenavaden, kajti nekaj podobnega se dogaja v zgradbi nekaterih južnejših slovanskih jezikov, kar kaže na vzporednosti. Prekmurščina se je izkazala kot izredna zanimivost na tem simpoziju v Švici.«

- Ste slovnico prevajali iz madžarskega izvirnika ali vam je bila v pomoč tudi predstavitev slovnice v slovenski knjižni jezik?

»Prevedel sem jo iz madžarščine s pomočjo bivšega študenta v Kansasu, ki je bil doma z Madžarske. Pravzaprav je bil ta prevod opravljen pred petnajstimi leti, torej preden je izšla predstavitev v slovenščino. Med tem časom pa me je *Marija Bajzek Lukač* prehitela, kar je popolnoma prav. Mislim, da je odlično opravila slovenski prevod za domače slaviste. Sam

sem pa mislil, da bi bilo koristno, če bi bila širša slavistična javnost seznanjena s to slovnico. Dodati sem hotel svoje pripombe, da bi bila moja izdaja bolj kritična. Ne v tem smislu, da bi kritiziral Pavla, ampak sem dodal komentar, ker bi rad povedal nekaj več na podlagi svojega terenskega dela. Upošteval sem tudi raziskave, ki so bile opravljene po smrti profesorja Pavla.«

- Ali ste naleteli na kakšne težave med prevajanjem?

»Nisem imel nobenih posebnih težav, razen tega, da je nekaj listov v kopiji, ki sem jo imel pri roki, manjkalo. Tako sem si pomagal tudi z inačico kolegice *Bajzekove*, predvsem tam, kjer so se pojavila vprašanja, ali sem prav razumel kakšen madžarski stavek. Pravzaprav sem zelo hvaležen, da je slovenski prevod izšel pred mojim, ki sem ga lahko tako še izboljšal.«

- Raziskujete tudi povezave med zahodnimi in južnimi slovanskimi jeziki. Ali obstajajo kakšni pojavi v prekmurskem narečju, ki kažejo na to »panonsko« navezavo?

»Nekoč je obstajal kontinuum med zahodnimi in južnimi slovanskimi jeziki, preden je v Panonski nižini prevladovalo govorjenje v madžarščini in nemščini. To se vidi prav lepo v prekmurščini, recimo pri razredu glagolov tipa 'nesén', 'neséš', 'nesémo'. Tega naglasnega mesta v osrednji slovenščini ni, je pa ta dolžina ohranjena v slovaščini. In to prav v osrednji slovaščini, ki ima sama največ južnoslovenskih pojavov. Ta centralni slovaški jezik v prvi osebi množine uporablja glagolsko končnico '-mo', ki jo najdemo pri južnoslovenskih jezikih, medtem ko zahodnoslovenski jeziki v splošnem poznajo

Miro Cerar

končnico '-me'. Ti pojavi so primeri za ta most med Zahodom in Jugom.«

- Med delom ste vzdrževali stike z rojenimi govorniki tega narečja. Če dobro vem, ste izvedli celo anketo na družbenem omrežju.

»V Pavlovi slovnici sem zasledil zelo zanimivo opazko: v njegovem času je bila

jo za sabo, lepo napisana besedila vse od 18. stoletja dalje, gre torej za knjižni jezik z lastnim izročilom. Je pa lahko prekmurški jezik samostojen samo v tem smislu. Po drugi strani je namreč zelo povezan s slovenščino, ni ju torej potrebno razlikovati in reči, da je to nekaj neslovenskega. Seveda je to prav tako slovenski jezik.«

- Na začetku vaše knjige beremo posvetilo: »Dobrin lidan Slovenške krajine«. Komu pravzaprav posvečate svoje delo?

»Posvečam ga ljudem, ki so mi pomagali pri terenskem delu. Takrat sem bil zelo mlad in naiiven, mislil sem, da lahko kar grem in hodim po terenu, ljudje pa mi bodo povedali

podatke, ki jih potrebujem. Nisem se zavedal, kako težko je dobiti zaupanje ljudi. Bil sem pa zelo presenečen nad tem, kako odkritosrčni so bili ljudje v Prekmurju. Res so mi odprli svoje hiše, bili so zelo gostoljubni in mi radi pomagali pri zbiranju podatkov. Ne vem, če so zmeraj točno razumeli, kaj sem hotel, ampak so bili zelo ustrezljivi in prijazni z mano. Imam zelo tople spomine na te čase in na ljudi, ki so bili potrpežljivi, in mi ure in ure pripovedovali, kako je bilo 'inda svejta'. Dobil sem lep korpus o tem narečju. Posvetilo sem torej oblikoval tako, da bi ljudje razumeli, kako neskončno hvaležen sem za njihovo gostoljubnost.«

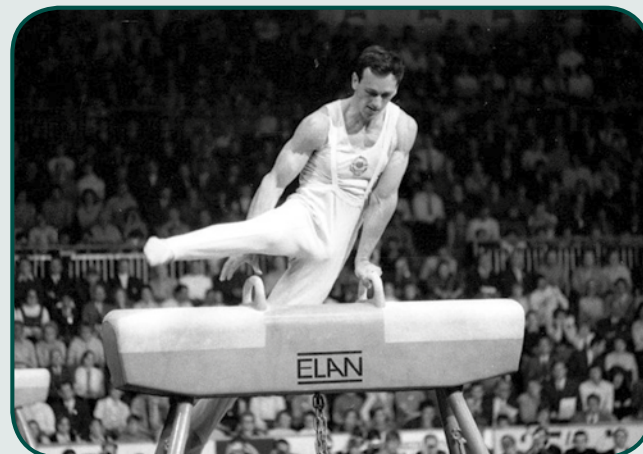
-dm-

Brodim, ka ste mogauče že čuli za ime Miro Cerar, vej pa je človek s tem imenom in priimkom, po tistom, ka je njegova partija SMC leta 2014 gvinila na parlamentarnih volitvaj, grato predsednik slovenske vlade. Mi mo gnes pisali o njegovom oči, steri je po Leoni Štuklji drügi najbolje uspešen slovenski telovadec (tornász) in spoj eden najbavkuših slovenskih športnikov vsej časov, vej pa je v svoji bogati karieri daubo tri medalje na olimpijski igraj, od toga dve zlati, obej na konji z ročaji. Zlati je biu leta 1964 na Japonskom - v Tokio bi letos mogo titi nazaj, vej pa je bilau predvideno, ka bi biu vodja slovenske olimpijske delegacije - in štiri leta sledkar v Mehiki. Daubo je ške sedem medalj na svetovnih in petnajst na evropskih prvenstvaj. Izjemno športno pot je zgotovo z naslovom svetovnoga prvaka doma, v Ljubljani leta 1970.

kolajne osvajo tüdi na vsej drüghih orodjih. Tisti, steri ga dobro poznajo, pravijo, ka je biu pravi model športnika, trno flajsen, vödržani, delaven in prausen, pa tüdi pravi estet, vej pa je gimnastika tüdi lepota gibanja.

Po konci kariere je grato športni delavec, izjemen

Miro Cerar biu tüdi, vse do penzije, uspešen fiškališ. Sam pa pravi, ka je bila tak njemi kak njegovej pokojnoj ženi Zdenki furt na prvom mestu držina. Mlajšom, čerkama Alenki in Vesni, pa sini Miroji, sta gučala, ka so v življenji fontoški red in disciplina, pa lübenzen in zavüpanje. Zanimiva

Miro Cerar med zmagovito vajo na konji z ročaji, na svetovnom prvenstvu leta 1970 v Ljubljani (Kejz: Marjan Ciglič/Muzej novejšje zgodovine)

borec za fair play, eden od ustanovitelov Olimpijskega komiteja Slovenije, Slovenske olimpijske akademije

je tüdi zgodba, stero pozna cejla Slovenija. Najmlajša či Vesna jiva je z ženo rešila, ka sta se nej ponesrečila s

Na Cerarovom paradnom orodji, konji z ročaji, se njemi je po številu osvojenih medalj sledkar približno samo erični vogrski tekmovalc Zoltán Magyar. Ovači pa je nej biu samo dober »konjenik«, vej pa je biu vsestranski telovadec. Biu je prvi, steromi je gratalo dvakrat zaporedoma osvojiti naslov evropskoga prvaka v mnogoboju. Na prvenstvih stare celine je

in ambasador Slovenije za šport, toleranco in fair play, tüdi podpredsednik evropskega združenja. Cerar je tüdi nosilec viskih odlikovanj, kak so olimpijski red (L'Ordre Olympique), najvišje državno priznanje v nekdanji Jugoslaviji (nagrada AVNOJ) in Sloveniji (zlati red za zasluge, Bloudkova nagrada).

Ob izjemni športni karieri morem napisati ške, ka je

fliгарom, steri je leta 1980 dojspadno na Korziki. Tüdi Ceraroviva sta stela titi na enodneveni izlet, steri se je tragično končo na gori San Pietro, vej pa je v nesreči mrlo 180 lidi. Zavolo toga, ka je Vesna zbetežala, sta oča in mati potovanje odpovedala, in sta tak ostala živiva.

Silva Eöry

Rokopis »Prekmurske slovenske slovnice« je moral počakati skoraj osem desetletij, da bi zagledal luč sveta v angleškem prevodu

razširjena oblika krajevnih imen 'Skakovce', 'Sakalovce' ali 'Prosenjakovce', torej ženska množinska oblika v imenovalniku. Medtem ko danes govorimo 'Skakovci', 'Sakalovci' oziroma 'Prosenjakovci'. Vedeti sem hotel, ali so te ženske oblike še žive, zato sem mimogrede naredil spletno anketo v skupini govorcev prekmurščine. In so mi potrdili, da ta ženska oblika več ni živa. To je lep primer tega, kako koristen je neposreden stik preko spleta.«

- Kaj - kot jezikoslovec iz neke oddaljene države - menite o občutljivi dilemi: ali je prekmurščina samostojen jezik ali narečje slovenskega jezika?

»Zakaj ne bi bila oboje hkrati? Ima neko tradici-

PREKMURJE

Dvigalo za Adrijano

Leto 2020 dé pomalek h konci. Gvüšno je niške od nas nej brodo, ka mo tau leto preživeli tak, kak smo ga, z dosta omejitvami, do sterih je prišlo zavolo nauvoga koronavirusa. Brodim, ka si vsivküper želejmo, ka mo se v leti 2021 leko pa bole družili in delali vse tisto, ka mamu radi.

Tüdi v Prekmurji se je v etom leti dosta planov nej moglo spuniti, najbolje lagvo pa so obodili tisti, steri delajo v turizmi in kulturi. Nevola je tüdi ta, ka tisti, steri so že pred tau krizo nej živeli najbavkše, zdaj najbolje trpijo. Tau je tak, če gledamo na materialne reči, mogauče pa ške bole pri tom, kelko lidi, spoj starejših, zdaj trpi zavolo toga, ka jih dosta menje lidi pogledne, kak jih je prva. Vala Baugi se ške najdejo lidgé, steri tüdi v tej lagvi cajtaj pomagajo tistim, steri so pomoči najbolje potrejni.

Na pomauč so priskočili tüdi v püconski občini. S penezi, stere so lani novembra vküppobrali na dobrodelnom koncerti, so pomagali Bedekovim iz Bodonec. V letošnjom leti so v njihovem rami napravili lift, s sterim leko zdaj ta držina ležej skrbi za betežno 19-letno Adrijano, stera je na invalidskom vozički. Zveza kulturnih in turističnih društev občine je z lansko dobrodavno akcijo Pesem za svetli trenutek vküppobrala 9190 evrov, lift pa je košto 13.500 evrov, tak ka je en tau prispevo ške sklad Ivana Krambergerja, neka pa tüdi držina sama. Zavolo toga, ka je firma Simbilift iz Maribora mogla napraviti dvigalo z ejkstra prilagojenimi merami, je dobava trpela malo duže. Bedekovi pravijo, ka so trno hvaležni vsem, steri so jim pomagali, vej pa so jim na té način trno olajšali njihov vsakodnevní žitek.

Silva Eöry

Leon Novak - evangeličanski püšpek augsburške veroizpovedi na Slovenskom

Lübimo Boga s celoga srca, pameti

Po tistom, ka so ga konec septembra preminaučoga leta na volilni sinodi izvolili za »prvoga med gnakimi«, in tau za cajt šestih lejt, je biu Leon

Leon Novak: »Steu bi, ka bi bili spoštljivi, lübeznivi in lübeči do naših domanjih, do sočloveka, tüdi do tihincov.«

Novak na prvo adventno nedelo v leti 2019 med slavnostno božjo službo umeščeni za nauvoga evangeličanskoga püšpeka augsburške veroizpovedi na Slovenskom. Tau je druga največša krščanska cerkev v rosagi, stera povezüvle okauli 20 gezero vörninkov (večina jih živé v Prekmurji) v 14 cerkvenij občinaj. Leon Novak je svoja mlašeča lejta preživó nej daleč vkraj od Porabja, na Hodoši, gé je biu njegov oča Ludvik evangeličanski farar, ovak pa je biu duga lejta tüdi senior, kak so pred letom 2001 evangeličani v Sloveniji zvali svojoga najviššoga predstavnika. Sogovornik pravi, ka ma tak na svojo mladost kak na Hodoš lejpe spomine: »Znamo, ka je tau cerkvena občina, v steroj v velkoj večini živejo pripadniki vogrské narodnosti. Ges sam med njimi gor-raso. Tam sam odo tüdi v vrtec in v prve štiri razrede osnovne šaule, tak ka sam se tüdi vogrskoga gezika kelkotelko dobro navčo. Od štrto-

ga do osmoga razreda sam odo v Šalovce, gé sam te pa dosta po prekmursko gučo. Ške gnesden se rad odpe-lam v té kraje, spoj vle-

ti s svojim motorom, in tau je za mene furt eno velko veseldje in zadovoljstvo.«

Po zgotovljeni osnovni šauli se je vpiso na soboško gimnazijo. V tistom cajti se je tüdi preselo k stari materi v Veščico, vesnico, stera je nej daleč

Sam se je v Veščici dobro počüto in je pri stari materi osto, tüdi zatau, ka je te že sama živela: »Fajn sva se mela, eden drugomi sva pomagala, pa tüdi bratranca, s sterim sva vküper v gimnazijo odila, sam tam meu.« Zanimivo je, ka je zdaj z Veščico bole povezani brat Valter, »steroga je furt paverstvo zanimalo, zatau je študero kmetijsko strojništvo. Zdaj odavle v enoj bauti, gé paverske mašine in škeri odavlejo, pauleg toga dela na gazdiji v Veščici.«

Po zgotovljeni gimnaziji je šau Leon Novak v Ljubljano, gé je eno leto študero germanistiko, po tistom pa se je v Beči vpiso na Evangeličansko teološko fakulteto: »Morem prajti, ka je moj oča püsto na mene globoki vtis. Povidlo se mi je tau, kak je on delo, zatau sam že v mlašečij

Z motorom se rad večkrat odpela tüdi do Šalovec in Hodoša

vkraj od Murske Sobote: »Moj oča pa mati in eno leto mlajši brat Valter so te ške dve leti živeli na Hodoši, po tistom pa so se preselili v Soboto. Duhovnik Leopold Hari je šau v penzijo in so se razpisale volitve, na sterij so vörniki mojoga oča voodabrali za svojoga nauvoga farara.«

lejtaj začno broditi, ka bi se šau včit za duhovnika. Že od malih nauig sam rad šteu Sveto pismo, odo k veronavuki in v cerkev. Tau mi je furt dosta pomenilo in tak je ostalo do gnes.«

Med študijom v Beči je spozno svojo ženo Elizabeto, s stero mata sina Davida in čerko Anno:

»Ona je te študerala germanistiko in tüdi teologijo, pa sva se tak spoznala. Že brž sam ji pravo, ka ges nemo osto v Avstriji, liki mošau nazaj v Prekmurje, vej pa sam tü vido svoje mesto.« Dobro gé, ka je granica pauleg, in tak žena kak profesorica že duga lejta vči na gimnaziji BORG v avstrijski Radgoni, kama sta v šaulo odila tüdi mlajša, steriva zdaj oba živeta v Beči, gé sin, steri je zgotovo študij ekonomije in logistike, dela v enoj firmi, čerka pa študera na pedagoški fakulteti.

Po tistom, ka je leta 1992 prišo iz Beča domau, je v Murski Soboti prva pomago kak kaplan. Napravo je duhovniško vižgo in po leti 1995, gda je oča odišo v penzijo, je biu voodabrani za nauvoga soboškoga farara. Od lani naprej je ške püšpek, tak ka ma zdaj dvojno delo. »V domanji fari delam vse tisto, ka drugi farari, se pravi ka mam božje službe, krste, veronavuk, zdavanja in pokapanja. Kak püšpek pa, vküper z inšpektorom, delava vse tisto, ka je fontoško za našo cerkev. Probamo uresničevati tiste načrte, stere si na naši sinodi vsakšo leto zadamo. Sodelüvlemo tüdi z našimi partneri s tihinskoga, spoj z Avstrije, Dajčlanda, Madžarske in tüdi iz drugih rosagov,« ške raztolmači Leon Novak in cujda, ka so na žalost v letošnjom leti pri deli z deco, mladimi in mladimi družinami, ka je eden od fontoških ciljev, stere je izpostavo že ob svoji izvolitvi za püšpeka, nej mogli vsega spuniti: »Té

in duše

beteg je že na sprtoletje vövdaro, pa se vse vküper vleče cejlo leto. Vsi vküper vüpamo, ka de drügo leto baukše, nazaj na dobro paut. Leko bi si vzeli kakšno dobro krščansko knjigo ali pa sveto pismo v roke, pa tau šteli. Steu

Leon Novak (stogi v zadnjon redi drügi z leve strani) leta 1976 med konfirmacijo na Hodoši; v prvon redi sedi na sredini njegov oča, farar Ludvik Novak

sploj po tistom, ka mo se leko cepili prauti covid-19 in mo te pa leko začnili bole normalno delati in živeti. Zdaj so odpovedane vse božje bi, ka bi bili spoštljivi, lübeznivi in lübeči do naših domanjih, do sočloveka, tüdi do tihincov, vej pa so tej lidgé dostakrat sami in v vel-

Püšpek pred oltarom soboške evangeličanske cerkve

slüžbe, vsi veronavuki, tak ka se z deco pogučavlemo samo ške prej interneta. «

Za konec, gda ga ške pitam, kakšno bi bilau njegovo sporočilo ob letošnjom božiči, mi tak odgovori: »Želo bi si, ka bi zdaj té čas, čiglij je žmeten, izkoristili za tau, ka bi premislili o našom življenji, odnosi do boga in sočloveka. Tam, gé bi trbelo, bi tau popravili, in prišli

koj stiski, vej pa nikoga ne poznajo. Če jim mi namenimo dobro rejč, jim damo rokau in pomauč, na té način tüdi uresničujemo tau, ka nam je Baug zapovedo, ka naj lübiamo Boga s celoga srca, pameti in düše, pa našoga sočloveka kak samoga sebe. «

Silva Eöry
Kejpi: Vestnik in osebni arhiv Leona Novaka

Sandi Červek in Matjaž Ivanišin dobita nagrado Prešernovoga sklada

Leto 2021 de se nut v kulturni kalendar za Prekmurje pa Porabje zapisalo, kak ni eno drugo. Prvi lavreat Feri Lainšček je v Porabji trno poznani človek; pisatelj, pesnik, dramatik pa eške ka drugo tō. Daleč nazaj je napiso prve tekste za siničke lutkare pa za Gledališko držino Nindik indrik ranč tak. (O njem mo na dukše pisali februara, gda prevzeme Prašernovo nagrado.)

Nagrade Prešernovoga sklada pa dobijta dva, steriva svoj daum pa umetniški daum mata skrak Mure pa Rabe. Sandi Červek se je narodiu leta 1960 v Murski Soboti. Že kak mladomi pojbi je rauka bole risanja kak pa pisanja bila včena. Gda trbelo na študij tadale iti, v njem nej pijtanja bilau. Šau je slikarstvo študejrat. Zgotovo ga je, eden čas v Pomurski tiskarni delo, po tejm pa tadale skur cejli čas od svoji slik živé. Na toj pauti je nin pred dvajstimi lejtami v Porabje prišo. S pokojnim kolegom Francom Mesaričom sta na slikarsko kolonijo prišla, samo njiva sta bila. Od te pa tadale je Sandi velki pajdaš Porabja grato. Na njegvi pauti nej samo gnauk je kandidat za nagrado, stero dobi, biu nut zglašeni. Depa komisije so naprajle, kak se je po tejm zgodilo. Večkrat mi je povedo, ka več nikšnoga vüpanja nema. Depa dun njemi je razstava kejgov 1+1=11 prinesla, ka si je že davnik prislüžjo. »Červek je umetnik, steri vsigdar ojdi po robej,« je tō napisala žirija za nagrade. Njegvi raub samo tau znamnüle, ka je vsigdar samo on biu pa ostano, nikomi se je nej poklanjo, samo svojim kejgom.

Drugi, od koga je guč, je filmski režiser Matjaž Ivanišin. Naraudo se je leta 1981 v Maribori. Že kak pojbič je s kameron gorrasso, njegvi oča si je z njau krüj slüžjo. Tak je kejpe, steri se es pa ta gibajo, že od mali nauk skrak sebe emo. Leko ka ranč zatoga volo je po gimnaziji šau v Lublano pa tam študejro pa zgotovo filmsko režijo. Že kak študent je pokazo, ka »iz njega eške neka bau«. Pa je rejsan tak bilau. Že za svoje prve filme je nagrade daubo, najbolje pa za film Playing Man. Njega je naredo, prva je v Porabje prišo. Včas se je v lidi pa krajino zalübo pa že vedo, ka svoj nauvi film de v našoj krajini delo. Tak je po enom ali dvejtaj film Oroslan grato. Ranč za njega, za scenarij pa režijo, Matjaž Ivanišin dobi nagrado Prešernovoga sklada. S tejm je samo eške gnauk se pokazalo, ka je rejsan dober film naredo, steri je zavolo nauvoga betega na dosta festivalov, kama je že biu pozvani, nej odišo. Za njegovoga Oroslana pa so napijsali: »Nika naopek ne povejmo, ka na filmi eške niške nej baukše povedo, ka je nekak mrau.«

Sandiji Červeki pa Majtaži Ivanišini od srca gratulejramo pa njiva zovejmo, aj eške tadale delata s takšno volau pa srcom kak do tejsa mau.

Miki Roš

ŽELEZNA ŽUPANIJA

Če popejva kokaut

Brezikokautovpabreznijgova spejvanja je ves nej ves. Kak se začne vedriti, eden kokaut začne popejvati, drügi pa tadale spejvajo, eden za drugim. V leti v štrtoj vöri, v zimi kasneje, depa vsigdar še pred tistim začnajo spejvati, kak bi sveklau gratalo, še tak tō, če je oblačno. Edni tau pravijo, ka kokaut tak točno spejva, kak če bi vöro emo. Depa zaka popejva kokaut? Zato ka s tejm šké pokazati, sto je gazda na tistom dvauri, na tistom smetišču. Najbola pa vejn zato, ka s tejm šké pokazati teritorij pa tau, ka tiste kokauši se k njemi držijo. Gnesden že vsigdar menje kokautov spejva po vasaj, tak je tau v Železni županiji tō, gde je frtau telko tistih, steri kokauši majo kak pred dvajstimi lejti. Tau je zato, ka mladi se že s kokauši ne spravljajo, ne spleča se njim, starejši pa že ne morejo. Depa mogauče zato nejmajo več kokauši, najbolja pa kokauta nej, ka bi ga saused zglaso, kak se je tau zdaj zgaulo v ednoj vesi v Železnoj županiji. Saused je zglaso sauseda zato, ka kokaut dosta popejva, on pa ne more zavolo tauga spati. Depa te saused je nej domanji človek, šestnajset lejt nazaj je prišo v ves s 26. konjami. Prvin je Varašanec biu, gnauk pa samo taši nejlon paver grato, kak je pri nas po vasaj zovejmo. Konji so ma brž više prišli pa tak mislim, pavrski žitek tō. Zdaj je pa sauseda gorzglaso zato, ka ga čemeri, gda kokaut popejva.

Karči Holec

Pri Zvezi Slovencev na Madžarskem smo si tudi za leto 2020 zadali cilje, imeli smo pripravljen program za celo leto in vse delo je šlo po načrtih do sredine marca, ko je žal tudi v naše življenje posegla pandemija, posledično smo bili primorani večji del prireditev odpovedati. Kljub temu smo se trudili in smo ponujali prireditve z različnimi vsebinami skozi celo leto.

Januarja je še bil virus daleč (vsaj mislili smo tako), mi smo pa že prvi mesec, in sicer 10. januarja, priredili razstavo z naslovom *Leto z malim princem*. Na razstavi, ki jo je pripravila profesorica Jožica Nuč z učenci II. OŠ v Slovenskem domu v Monoštru, so bile predstavljene knjige Mali princ v 119 različnih jezikih in narečjih (med drugim tudi v prekmurščini) in dela učencev, ki so poustvarjali na misli iz Malega princa. V letu 2019 smo praznovali 75. obletnico smrti avtorja te knjige, od tod tudi zamisel o tej razstavi knjig, katerih zbirateljica je gospa Jožica.

7. februarja smo še lahko v večjem krogu praznovali Prešernov dan v skupni organizaciji z Državno slovensko samoupravo. Proslava ob slovenskem kulturnem prazniku je potekala v monoštrskem gledališču. Prireditve je bila namenjena tudi praznovanju 25. obletnice delovanja Državne slovenske samouprave in 20. obletnice delovanja Radia Monošter. Kulturni praznik smo počastili z nastopom porabskih otroških in odraslih kulturnih skupin. Predstavo z naslovom *Umetnost se iskri* je režirala učiteljica-asistentka Valentina Novak.

14. februarja se je odprla še ena razstava. Mlada monoštrska slikarka Haj-

nal Papp se je predstavila s prvo samostojno razstavo v Slovenskem domu v Monoštru. V programu je sodeloval László Devecsery, pisatelj, dobitnik nagrade Attila Józsefa.

Februarja je bila še priložnost, da se skupaj tudi veselimo. Najprej na slovenskem plesu, ki je bil po dolgih letih ponovno prirejen v restavraciji Lipa

trikrat. Na prvi delavnici so udeleženske pod vodstvom Milene Zelenik izdelovale papirnate rože za poročne priložnosti. Posebnost izdelovanja je tehnika sekanja s posebnimi kovinskimi orodji sekači, opletanje žice s papirjem in namakanje cvetov v vosek. V nadaljevanju so se udeleženske na delavnicah naučile izdelovanja novih oblik papirna-

viti 5500 zaščitnih mask. Sodelavci Zveze in Razvojne agencije Slovenska krajina smo iz blaga skupaj izmerili in rezali kose, ki so bili potrebni za pripravo mask. 3500 kosov je bilo razdeljenih med Porabskimi Slovenci, ostalih 2000 pa smo odpeljali v matično domovino.

Ko so se razmere malo izboljšale, smo že lahko

daljevalce, ki sta ju vodila učitelja Martina Zakoč in Norbert Gerenčer.

Ker smo bili zaradi epidemije izolirani drug od drugega in zaprti v svoje domove, smo povabili zainteresirane, da pripravijo fotografije, kratek video posnetek ali narišejo kar koli, kar jih obdaja, s čimer se najraje ukvarjajo ali v čemer so najbolj talentirani. Poziv je veljal za vse generacije in najboljša dela smo nagradili ter jih objavili na spletni in facebook strani Zveze Slovencev na Madžarskem. Jeseni, ob drugem valu epidemije, smo zopet objavili spletni razpis, tokrat z naslovom »Gesenske barve pri nas doma«, pri čemer smo pričakovali fotografije risb ali dekoracij iz jesenskih plodov in smo vse prispele posnetke prav tako objavili na spletu ter najboljše nagradili.

Niti na šolarje nismo pozabili. Letos poleti smo organizirali petdnevni slovenski jezikovni tabor za porabske osnovnošolce, ki se ga je udeležilo 15 otrok. V dopoldanskem programu je potekala ustvarjalno jezikovna delavnica pod vodstvom učiteljice asistentke na gornjeseniški dvojezični šoli Valentine Novak. Popoldne pa je profesorica glasbe Julija Fajhtinger izvajala prijetne glasbene delavnice.

Tudi letos je Zveza Slovencev na Madžarskem objavila razpis za dodelitev štipendije za porabske študente. S tem želi poskrbeti za to, da se slovenski narodnostni intelektualni potencial v Porabju ne izgubi in razprši, temveč utrdi in okrepi, kar je povezano s sposobnostjo pritegovanja in vključevanja manjšinske študentske populacije v delovanje slovenskih

v Slovenskem domu in ki se je prav dobro posrečil. Druga priložnost pa je bila vesela prireditve ob pustu. Na pustni torek se je v skupni organizaciji Zveze Slovencev na Madžarskem in Slovenske narodnostne samouprave Sakalovci odvijala prireditve za oživitev pustnih šeg v kulturnem domu v Sakalovcih.

Aktivno smo delali tudi za ohranjanja običajev. Še pred uvajanjem karantenskih časov smo lahko organizirali rokodelske delavnice v Slovenskem domu, kjer smo se srečali

tih rož. Delavnice so vodile članice skupine Rožice Pomurskega muzeja Murska Sobota.

Na Madžarskem so bili varnostni ukrepi zaradi koronavirusa uvedeni od 16. marca, zato se je tudi delo na kulturnem področju ustavilo. Delali smo večinoma od doma in vzdrževali stike preko telekomunikcijskih sredstev. Prvič smo prišli ponovno skupaj na začetku aprila. Zveza Slovencev na Madžarskem je na pobudo predsednice Andree Kovács kupila blago, iz katerega je dala pripra-

organizirali prireditve v ožjem krogu, in sicer sta Generalni konzulat RS v Monoštru in Zveza Slovencev na Madžarskem 23. maja skupaj priredila Medeni popoldan pri Slovenski vzorčni kmetiji na Gornjem Seniku. Udeleženci so lahko izvedeli veliko zanimivega o pomenu čebel in čebelarstva ter spoznali različne vrste medu in medenih izdelkov. Otroke pa je čakalo ustvarjalno delo na čebelji delavnici.

Letos sta potekala jezikovna tečaja slovenskega jezika za začetnike in na-

OVENSKE ZVEZE V LETU 2020

manjšinskih organizacij na Madžarskem. Na razpis se lahko prijavijo slovensko govoreči madžarski državljani iz Porabja, ki študirajo na univerzah v Sloveniji oziroma študirajo slovenski jezik na madžarskih univerzah in se aktivno vključujejo v življenje slovenske narodnostne skupnosti na Madžarskem. V šolskem letu 2020/2021 štipendijo prejema Akos Dončec z Verice.

Slovenski dom v Monoštru je tudi letos dal možnosti umetnikom, da preživijo in ustvarjajo 8 dni pri nas. Letos je potekala že 19. mednarodna likovna kolonija, ki se je je udeležilo 10 slikarjev in kiparjev iz Madžarske in Slovenije. Strokovni vodja kolonije je bil Feri Gerič.

Jeseni tudi ni izostala sedaj že tradicionalna prireditve v Porabju, Vražja pot, ki jo vsakič skupaj organizirata Porabsko kulturno in turistično društvo Andovci in Zveza Slovencev na Madžarskem – le v malo drugačni obliki. Tokrat se nismo sprehodili po temnem andovskem gozdu, kjer bi se srečali z liki ljudskega verovanja (čarovnice, črnošolec, hudič, mora in smrt), ampak smo si na začetku programa lahko ogledali film o nočnem pohodu, nato pa poslušali različne zgodbe o nadnaravnih bitjih v okviru okrogle mize, na kateri so sodelovali etnologinja Pomurskega muzeja Jelka Pšajd, domačinka Aranka Oreovec ter idejni oče in organizator prireditve Vražja noč Karel Holec.

Kulturne skupine, ki delujejo pod okriljem Zveze Slovencev na Madžarskem, so imele letos zaradi virusa le malo nastopov, vaje pa so v glavnem potekale naprej, kadar je bilo to možno. Pri

teh skupinah dela več kot 100 oseb iz Porabja in Slovenije, ki jim ni težko žrtvovati svojega prostega časa za kulturo. Za celoletno delo se iskreno zahvaljujemo mentorjem, vodjem, muzikantom ter članicam in članom vseh skupin.

V letošnjem letu smo obhajali celo vrsto jubilejev. Ena od jubilejantk je prav naša organizacija, Zveza

svojega delovanja. Tudi ob tej priliki iskreno čestitamo skupini in želimo njenim članicam in članom veliko zdravja in vztrajnosti ter številne nastope v prihodnosti.

Enako želimo drugi jubilejantni skupini, in sicer Folklorni skupini upokojenk, ki pa je letos obeležila 10. jubilej. Praznovanje obletnice je potekalo konec av-

Veseli pajdaši pa je obeležitev 20. jubileja delovanja preložila na naslednje leto, ko se bo obenem premierno predstavila s svojo novo igro. Iskrene čestitke tudi tema dvema jubilejantni skupinama in obenem jima želimo uspešno delovanje še dolga leta.

Porabski koledar – letopis Slovencev na Madžarskem – ki ga izdaja Slovenska

Mikija Roša z naslovom Železna zibe, ki je izšla v knjižni zbirki Književnost med Muro in Rabo v sozaložbi Zveze Slovencev na Madžarskem in Društva za humanistična vprašanja Argo.

Tudi v letu 2020 smo uspešno sodelovali s slovenskimi društvi in narodnostnimi samoupravami v Porabju in na Madžarskem pri različnih kulturnih prireditvah. Razen tega imamo dobre stike z drugo krovno organizacijo na Madžarskem, z Državno slovensko samoupravo, z Generalnim konzulatom RS v Monoštru in z zagovornico Slovencev v madžarskem Parlamentu. To velja tudi za določene zamejske organizacije in institucije v Italiji, Avstriji in na Hrvaškem.

Vse naše prireditve smo lahko tudi v letu 2020 uresničili s finančno pomočjo iz Slovenije in Madžarske. Posebej se zahvaljujemo Uradu Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu, Uradu predsednika vlade na Madžarskem in Javnemu skladu Republike Slovenije za kulturne dejavnosti. *Vsem našim cenjenim pomočnikom, sodelavcem in podpornikom se zahvaljujemo za soustvarjanje naših lepih programov, prireditev in delavnic.*

V pričakovanju in upanju na čim bolj brezskrbne in prijaznejše čase se veselimo novega leta, novih izzivov in programov skupaj z vami!

*V imenu Zveze Slovencev na Madžarskem vam želimo prijeten in miren božič ter **SREČNO, USPEŠNO in predvsem ZDRAVO leto, ki prihaja.***

*Nikoletta Vajda-Nagy,
sekretarka ZSM*

Slovencev na Madžarskem, ki praznuje 30. obletnico ustanovitve. Slovesnosti na žalost nismo mogli prirediti zaradi epidemioloških razmer, smo pa obeležitev obletnice preložili na naslednje leto v upanju, da jo bomo takrat že lahko primerno proslavili v širšem krogu.

Letos oktobra je skupina Ljudski pevci Gornji Senik na predlog Slovenske zveze prejela visoko državno nagrado za narodnosti Pro Cultura Minoritatum Hungariae. Skupina je letos praznovala 20. obletnico

gusta, v okviru Srečanja s prijateljskimi slovenskimi društvi, ki ga je Društvo porabskih slovenskih upokojenec priredilo v soorganizaciji z Zvezo Slovencev na Madžarskem. S strani Zveze je skupini priznanje izročila predsednica Andrea Kovács.

S tem še vrsta ni končana, saj sta letos praznovali še dve števanovski skupini. Cerkveni zbor ZSM Števanovci je 10. obletnico svojega delovanja lahko proslavil septembra v okviru škofove maše v števanovski cerkvi. Gledališka skupina

zveza, bodo konec leta tudi tokrat dobili naročniki časopisa Porabje na Madžarskem za božični dar. V njem bralci lahko berejo prispevke v porabskem in prekmurskem narečju ter v knjižnem jeziku, lahko pa si ogledajo tudi bogato fotokroniko. Tedensko pa lahko spremljamo vse informacije, dogodke v narečju in knjižnem jeziku v časopisu Porabje, ki se je od letos jeseni obogatil z otroško prilogo.

Prav tako bodo dobili naročniki Porabja za božični knjižni dar najnovejšo delo

OD SLOVENIJE...

Znani so Prešernovi nagrajenci

Pisatelj Feri Lainšček in arhitekt Marko Mušič sta velika Prešernova nagrajenca 2021, so ob obletnici rojstva pesnika Franceta Prešerna sporočili z ministrstva za kulturo. Lainšček bo Prešernovo nagrado prejel za delo na področju literature (romani, pesniške zbirke, kratka proza, dela za otroke in mladino, filmski scenariji, radijske igre). Lainščkovi literarni dosežki s svojo visoko umetniško vrednostjo že skoraj 40 let pomembno bogatijo zakladnico slovenske kulture, so med drugim zapisali v utemeljitvi, Mušič pa bo nagrajen za življenjsko delo na področju arhitekture. V slovenskem in širšem prostoru Balkana deluje že skoraj 60 let in v njem zaseda prav posebno mesto, so zapisali. Nagrade Prešernovega sklada pa bodo prejeli: pesnik Brane Senegačnik, violinistka Lana Trotošek, gledališki režiser Tomi Janežič, Matjaž Ivanišin (za režijo in scenarij igranega celovečernega filma Oroslan), slikar Sandi (Aleksander) Črvek in arhitekti Blaž Budja, Rok Jereb in Nina Majoranc. Nagrade bodo tradicionalno podelili na predvečer slovenskega kulturnega praznika, 7. februarja 2021.

Janez Janša obiskal Izrael

Predsednik vlade Janez Janša se je mudil na dvodnevem obisku v Izraelu. Prvi dan se je srečal s predstavniki podjetij na področju kibernetike in drugih uspešnih podjetij, ki so mu predstavili svoje delovanje in možnosti za sodelovanje s slovenskimi podjetji, drugi dan pa se je sestel s svojim gostiteljem, izraelskim premierjem Benjaminom Netanjahujem, predsednikom države Revenom Rivlinom in zunanjim ministrom Gabijem Aškenazijem. Obisk je bil priložnost za pogovore o ključnih zunanje-političnih temah, kot so Sirija, Irak, Iran in bližnjevzhodni mirovni proces, ter tudi za pogovore o nadaljnjem sodelovanju na področjih kibernetike in umetne inteligence.

KDOR IMA CVETLICE RAD/STO MA RAUŽE RAD...

VONJ PO DOMAČNOSTI

V času, ko vsi čakamo, kdaj bo konec epidemije, smo primorani biti predvsem doma. In prav zdaj nas je doletela ta nadloga, ko delamo inven-

poseben čar nam daje v pred-novoletnem času zimzeleno zelenje (bršljan, smreka, pušpan, bor) in plodovi (bodika, šipek, lampijončki).

sprošča in prinaša veselje v hišo. Florist Gert nemalokrat pri ljudeh zaneti kreativno iskricico, ki jih spodbudi k temu, da se doma sami lotimo podobnega eksperimentiranja.

verovanju ohranjale zvestobo zakoncev. Nekoč so ga uporabljali za ovenčanje glav pesnikov, tako je rastlina postala simbol neminljive časti. Leska predstavlja grm rodovitnosti in plodnosti. Kelti so jo

Šipka najdemo v naravi veliko, le odločiti se moramo za nekajurno delo, da ustvarimo kompakten venček.

turo dela, ko smo načrtovali in imeli spisek želja in bi na koncu leta še malo šli po svoje. Nikar ne smemo negodovati, počakajmo, pridejo lepši časi, tem bolj jih bomo vedeli

Cvetje s svojo simbolično govorico izpove več, kot zmorej besede. Zato si brez novoletne dekoracije ne moremo predstavljati pričakovanja novega leta. Rastline imajo v tem času

Eukaliptus je dolgo vzdržljivo zelenje, zato sem ga uporabila za namizno dekoracijo v obliki venčka

ceniti. Naredimo si dom domač, prazniki, ki nas vsako leto močno prevzamejo, bodo prišli. Odločimo se za nakup materiala, s katerim bomo ustvarjali pecivo, ki bo zadušalo po domačnosti, iz gozda ali vrta si za ustvarjanje nabavimo cvetlično praznično okrasje. Cvetje že od daljnih časov razveseljuje srce in lepša okolje s svojo bujnostjo, bleščočimi barvami in svežino. Uporabimo ga lahko ob najrazličnejših priložnostih,

čarobno moč. Najnovejše psihološke raziskave kažejo, da lahko s cvetjem znatno pripomoremo k boljšemu zdravju in počutju ter da nas cvetlice enostavno razveseljujejo, kar poudarja tudi eden najbolj uveljavljenih floristov na svetu, Gert Maas. Florist nizozemske kraljevske družine in dobitnik mnogih prestižnih nagrad na področju floristike priporoča, da se moramo čim večkrat sami lotiti krašenja, saj delo s cvetjem in zelenjem

Bodika je v Sloveniji zaščitena. Lahko pa jo posadimo in čez nekaj let imamo neprecenljivo dekoracijo.

Zelenje, ki nam pričara domačnost

Bela omela po starem verovanju predstavlja luč sveta in hkrati simbolizira mir, spravo, prijateljstvo in ljubezen.

častili kot grm modrosti. Mah že na otip daje občutek mehke in udobja. Napoveduje zaslužek, zdravje in zmago.

Šipek je kot plod cveta ljubezni (vrtnice). V dom naj bi prinašal zdravje. Vrba simbolizira vzdržljivost, prilagodljivost in potrpežljivost. Vrba se uporablja kot osnova za venček in kot samostojno dekoracijo v primerno vazo.

Eukaliptus je dolgo vzdržljivo zelenje, zato sem ga uporabila za namizno dekoracijo v obliki venčka

Poljubljanje pod belo omelo je angleški božični običaj, ki izvira iz srednjega veka. Tudi pri nas se ta običaj že uveljavlja.

Bršljan je rastlina življenja (ker ostane vedno zelen). Bršljanove vejice naj bi po starem

Dragi prijatelji in ljubitelji cvetja. Vem, kaj vam je najbolj drago - zdaj in naprej v letu, ki prihaja. ZDRAVJE. To vam iskreno želim. Naj se upanje preliva v vsakega človeka. Ne pozabite, CVETJE RAZVESELJUJE IN TOLAŽI, zato si olepšajmo svoj dom.

*Besedilo: Olga Varga
Fotografije: Olga Varga in svetovni splet*

Aleksander Ružič

PINTAROV SIN

Bilou je v tisti časaj, da se je njive ešče z živinov oralo in tudi se drugo na starinski način delalo, če glij se je že znalo, ka do zdaj zdaj prvi stari vöponücani

traktori na Goričko prišli; zatou ka so že ništerni delali v Avstriji ali na Nenskon, če se njin je posrečilo dobiti dovoljenja za delo tan v bogaton svejti. Te je, kak duga pokolenja nazaj, v vsakšoj vejsi bilo več meštrov, najbolje takši, kak ji je ves najbolje nücala. Skoron v vsakšoj vejsi je biu kovač pa kolar in tišlar, pa sabovdje so tudi bili.

V toj vejsi je biu eden takši meštrov tudi Djanoš. On je biu pravzaprav ezermešter. Znao kolarsko delati, pa kovačijo je meo pa ešče draks. Najvekše veselje njemi je pa bilou bečke delati. Vse te meštrije se je navčo v Franciji. Rad je pravo, ka je delo na enoj velkoj gazdiji na Francuškön, gé so ga trno radi meli, in ka se je od tisti majstrov vse friško navčo in je te že nazadnje tan biu glavni mešter. Ali se je prpravlala bojna, zatou se je prlé, kak so Nenci na Francuško vdarili, domou spravo. Od tistoga časa je vsakšomi v vesi vse kaj napravo. Nej samo ka se je v delo razmo, liki je tudi vsefelé šker meo za takša dela. Zvekšega si je šker san napravo, žage, sekire pa obliči so pa tak ostri bili, ka da se je kakša šker v kakši lejs vgriznila, je rejzala, kak da bi z noužicon repo rezo.

Z ženov sta gorzranila dva sina. Starejši se je friško oženo v drugo ves, zatou je Djanoš vüpo, ka de za njin gazdijo pa meštrije dale pelo mlajši. Rad ga je že od mali noug v svojo velko delavnico vodo, ali se je friško vidlo, ka njega že tudi začne vlejšti ta prej, v té bogati svejt. Kak je sin gorraso, je vsigdar z vekšov nevoldjov oči pomago. Djanoš je vüpo, ka ga tou, da de zadosta gorzraso, pa si mogouče kakšo žensko kiži prpela, miné, zatou si je brodo, ka trbej z njin potrpenje meti.

»Lajči,« je eden mrzel zinski den pravo Djanoš svojmi sinej, »idi k Gabornin, pa s Pištivon gorprpelajta tisto malo bečko, kak njemi je jurka v njej splesnivila. Razmečemo go pa popravimo, ka de v njej pa leko dobro vino meo!«

Rejsan sta s Pištivnom, šteri je od Lajčina eno par lejt mlajši biu in je tisto zimo v prvo gimnazijo začno ojt, bečko ja pa nej v Djanošovo delavnico postavila.

»Pištek, ti si začno v visike šoule ojt in če go vöspraviš, zapistiš vašo gazdijo. Šandor drugoga za tebov nema. Ali, ka si vejmo. Takši je gnesden svejt. No, pa malo sé stoupi. Bi ti znao zračunati, kelko litrov ta vaša bečka drži?«

»A, stric Djanoš, tou pa rejsan nede žmetno!«

Pištek je vzeo cole, pa s tišlarskoga stola eden vkraj vrženi falat deske pa klabajs, in je malo mero, pa malo na deski računono.

»Okouli devetdeset pet litrov.«

Janoš je z bejlin pogledno in včasi je vido, ka se je Pištek nej mogo dosta zmejšati, zato je svojmi sinej zapovedo:

»Lajči, prnesi mero!«

Lajči je s cveka na stejni dojvzeo lepo gladko zobleno latico, na šteroj so bile gor narisane mere in go je ta pošven v bečko potisno. S palcon si je na meri označo litre in pravo:

»No, Pištek, prav maš. Mogouče si se za kakši liter zmejšo, ali znao si zračunati. Zdjaj pa na toj bečki na doge zapišita lumere po vrsti, ka mo je znali nazaj napraviti, in vržita obrouče doj. Pištek, ti pa vzemi krivi oblič pa gnili lejs z doug dojzobli. Ka de Šandorova bečka pa kak nouva.«

Pištek je rejsan oblo in za eno dobro vöro so znoutra doge bile pa kak nouve.

»Dobro si tou napravo, Pištek. Škoda, ka si se za šoule spiso. S tebe bi ešče dober mešter grato. Ali, ka moreš. Takši je gnešnji svejt,« si je zgučo Djanoš. Te je pa na ednouk pravo:

»Za Vinešnjoga Števana man že doge krejdi. Dvesto-literno bečko si je zapovedo. Ešče samo trbej okno vö vrejzati. Sé pridita, ka vama pokažen, kak se tou dela.«

Dogo je stisno v tišlarski sto, vzeo tenko tišlarsko žago in je začno žagati, kak si je prlé s klabajson namalo.

»Gledajta, etak pošven trbej žago držati, ka ovak okno vö z bečke spadne. Na, Lajči, zdjaj pa ti probaj,« je pogledno prouti svojmi sini. Ali je Lajči tou nej čüjo, zatou ka je ta vö na okno gledo, gé so se deca doj po brejgi s sanami vozili. Djanoša je v ton takši čemer zgrabo, ka je s tišlarskoga stola vzeo eno dogo, pa vdaro po sinovon hrbti, tak ka je pojep samo dječno, te pa zleto kak blisk vö z delavnice. Djanoš je en čas z dogov v rokaj stao kak cvek, te se je pa obrno proti Pišteki.

»No, ti probaj!«

Pištek se je strajoma prijó dela, ali njemi je dobro od rouk šlo. Okno je bilo vö vrejzano in od tistoga časa je Pištek večkrat Djanoši kaj v delavnici pomago. Lajči pa je nej v delavnico več nikdar niti pogledno. Kaj drugo je vse kaj doma taopravlo, za eno par mejsecov pa je pri večerdji starišoma pravo:

»Doubo san dovoljenje za delo v židanoj fabriki. Drugi keden iden. V Avstrijo.«

In tak je Lajči odišo. Djanoš pa njegova Trejza sta pomali svoj mali grünt ta delala. Djanoši je Pištek večkrat odo kaj v delavnico pomagat. Bila sta si velka pajdaša. Eno parkrat je Pištek pito za Lajčiva, ali je Djanoš nej nikdar niti rejči od njega pravo. Pištek je znao, kak njemi je za vse žmetno, ali si je kaj nej vedo. Za eno par lejt, da je že Pištek tudi velki pojep grato, si je pa Djanoš, glij da sta za nouvo bečko žleb vörezala, zgučo:

»Pištek, šoule skončavleš in ta ves te več nede dugo gledala. Müva s Šandoron sva stariva, moje meštrije pa več nikomi nej trno trebej. Mašini že začnejo v ves iti, müva va pa mogla etan ta za zvonik iti. Viš, takši ti je té svejt. Ali san vseeno zavolo vsega toga zadovolen. Moj Lajči je na dobron. Tan se je oženo, ti boš pa glij tak na boukše šou, kak je eti doma, v eton staron zapuščenon kouti, gé nas ešče smrt žmetno najde.«

... DO MADŽARSKÉ

Rekordno število Madžarov je za Evropsko unijo

Kljub protiujnijski komunikaciji je rekordno število Madžarov za to, da Madžarska ostane članica Evropske unije. Med Madžari je bila Evropska unija zmeraj priljubljena, saj je že od leta 2004 več kot 70 odstotkov državljanov podpiralo članstvo v Uniji. Ta podpora je sicer leta 2011 malo upadla, toda kasneje je spet narasla in je leta 2019 dosegla 85 ostotkov.

Tudi trenutno, ko ima Madžarska vlada močne konflikte z Brusljem, 85 odstotkov volivcev podpira članstvo države v Evropski uniji. Med člani vladnih strank (FIDESZ in krščanski demokrati) je podpora 77-odstotna, med člani opozicijskih strank pa 94-odstotna. 86 odstotkov neopredeljenih volivcev meni, da je dobro, če je država članica EU.

Viktor Orbán je ocenil kompromis kot lastno zmago

Voditelji članic EU so 10. decembra v Bruslju potrdili kompromis, ki odpravlja madžarsko in poljsko blokado svežnja za okrevanje v vrednosti 1824 milijard evrov. Bistvo kompromisa je zamik uporabe pogojevanja evropskih sredstev z vladavino prava do odločitve Sodišča EU o zakonitosti tega ukrepa.

Razlog za blokado je bilo madžarsko in poljsko nasprotovanje uredbi o pogojevanju za zaščito proračuna unije. Ta opredeljuje kršitve vladavine prava, ki jih je mogoče kaznovati z zamrznitvijo evropskih sredstev, in postopek ukrepanja proti kršiteljicam.

Ključno vlogo pri iskanju kompromisa je igrala Nemčija, ki predseduje Svetu EU. Blokado so rešili z dodatnimi pojasnili v obliki sklepov vrha. Bistvo je, da so možnost kaznovanja z zamrznitvijo sredstev zaradi kršenja načela vladavine prava zamaknili do odločitve sodišča.

Premier Viktor Orbán je kompromis ocenil kot zmago Madžarske in Poljske, ki sta – po njegovem – preprečili, da bi bile podpore pogojene z nejasnimi političnimi pogoji predvsem na področju migracij in spolnega razlikovanja.

STOLNICA SVETEGA JANEZA KRSTNIKA V MARIBORU

Maribor se je na zemljevidu štajerske dežele pojavil precej pozno. To je bilo tedaj, ko je vojvoda in mejni grof

bil Maribor že meščansko naseljen, saj se v listini Leopolda VI. Babenberžana omenja kot trg ali »forum Marchpurch«.

Ker je bilo mesto središče mejne grofije, je imelo tudi administrativno funkcijo. Leta 1254 se Maribor prvič omenja kot mesto, dokumenti v zvezi s tem pomembnim dogodkom pa se hranijo v Koroškem deželnem arhivu.

Zgodovina mesta Maribor je zelo bogata in ob tem je potrebno poudariti, da se prestolnica Štajerske ponaša z bogatimi kulturnimi znamenitostmi, ki jih je zapustil čas. Ena izmed

ima v njem tudi svoje zadnje počivališče. Cerkev je postala stolnica leta 1859, ko je Slomšek preselil sedež lavantinske

svoji zgodovini zaznamovano z mnogimi požari. Začetki organiziranega varstva pred ognjem v tem in okoliških

meščane ter odgovorne za gašenje.

V 14. stol. so na današnjem Slomškovem trgu postavili stražni stolp. Mestne oblasti so se odločile, da kot gasilskim brigadam podajo stražni stolp prav ob cerkvi sv. Janeza Krstnika in sčasoma, ko se je cerkev povečevala, je postal stolp tudi del cerkve. Šele 200 let kasneje je ta stražni stolp postal pravi zvonik in takrat so mu dodali še zvonove. V zvoniku, ki je bil v tistem obdobju namenjen opazovanju mesta, je danes muzejska zbirka nekdanjega majhnega stanovanja požarnih opazovalcev, nazadnje je bila požarna opazovalka Antonija Weiss. Do njega je mogoče priti po 162 dobro zavarovanih stopnicah, mimo zvonov. K omenjenemu stanovanju

Cerkev iz zahodne strani

Cerkveni zvonik

Bernhard Spanheimski ob prihodu Madžarov v Panonsko nižino in njihovih vpadih

osrednjih znamenitosti je gotovo Slomškov trg s stolno cerkvijo sv. Janeza Krstnika.

škofije v Maribor. Cerkveni zvonik s konca 18. stoletja je visok 57 metrov, pred tem obdobjem je bil še za 19 metrov višji, vendar so ga po udaru strele in požaru znižali. Prav cerkveni zvonik, ki ima svojo bogato preteklost, je osrednja tema tokratnega prispevka. Do leta 2012 je bil zvonik zaprt za javnost vse do tedaj, ko je Pokrajinski muzej Maribor pod okriljem Evropske prestolnice kulture, postavil na stolpu, v prostorih zvonika muzejsko zbirko z naslovom »Čuvajnica na stolpu«. Tam si je mogoče ogledati dan v

trgu, v požarih leta 1450 in 1468 pa sta bila poškodovana oba deželnoknežja dvora.

Del kuhinje

Spalnica s telefonom

v frankovsko državo na Piramidi dal zgraditi utrdbo. Ta je bila zgrajena v začetku 12. stoletja, kar potrjujejo zgodnjemanski arheološki ostanki. Utrdba ali grad se je imenovala »Burg in der Mark« ali »Grad v Marki«. Prvič je bil omenjen v listini iz oktobra leta 1164, kot »castrum Marchburch«, last Otokarja Štajerskega. Bernhard je tam ustvaril možnosti za razvoj naselbine. Obnovil je stari rimski prehod čez reko, ustanovil je mariborsko župnijo, ob sedanji Koroški cesti pa je ustvaril naselbino s približno 34 parcelami. Po letu 1209 je

Razgledna točka iz zvonika

Svetišče, ki je bilo zgrajeno v 12. stol., je še posebej prepoznavno zaradi blaženega Antona Martina Slomška, ki

življenju požarnega opazovalca ter zunanjo razgledno ploščad. Maribor je mesto, ki je bilo v

Šele v poznem srednjem veku je meščanstvo združilo policijsko in gradbeno politiko v boju proti ognjeni stihiji. Vsi sposobni za služenje vojske so morali pri gašenju sodelovati, mestni magistrat pa je skrbel za vodnjake s požarno vodo ter za dovolj posod za gašenje. V službi pa je imel tudi požarnega nočnega čuvaja. Prvi pisni podatek o takšnem čuvaju sega v leto 1475, ki naj bi za deset nočnih izmen dobil 75 pfenigov plače. Vendar ne moremo govoriti o prvi plačani gasilski službi, ampak o opazovalni službi, saj je čuvaj le opazoval in alarmiral

sodi kuhinja z vodo, sobica, sanitarije in pisarna. Z zunanje strani pa je bil mogoč lep razgled na celotno mariborsko mesto.

Tudi 17. stoletje Mariboru ni bilo naklonjeno. Mesto so prav tako večkrat uničili požari, in sicer v letih 1601, 1645, 1648 in 1700. V celotni zgodovini naj bi jih bilo vsega skupaj enajst. Leta 1852 je glavar mesta Maribor, gospod Nord, izdal dopolnilo požarnega reda iz leta 1825, ki je urejalo bolj gašenje in manj preventivne ukrepe. Nočni čuvaj v mestnem zvoniku je dobil točno določena navodila, kako

alarmirati ob »ognjenem petelinu«. Po številu in časovnem razmiku udarcev ob zvon, je bilo mogoče razbrati, v katerem predelu mesta in okolice je lokacija požara. Takšen »center za obveščanje« na zvoniku je imel tudi zastavo, ki jo

če je bil v koroškem predmestju, z dvema udarcema na veliki zvon, če pa je bil požar kjerkoli drugje v mestu ali predmestju, je javnost obvestil z enim udarcem na mali zvon. Inventar, s katerim je mestni čuvaj razpolagal v stolpu in

Dostavljanje muzealij v zvonik

je čez dan čuvaj obesil v smeri nastalega ognja, ali svetilko za nočni čas. Nočni čuvaji v tem in v vseh ostalih zvonikih so dobili točno določena navodila, kako alarmirati ob požaru. Po številu in časovnem razmiku udarcev ob zvon je bilo mogoče razbrati, v katerem predelu mesta ali okolici je lokacija požara. Način obveščanja pa je bil naslednji: če je prišlo do ognja v starem delu

katerega je moral ves čas ohranjati v dobrem stanju, je vseboval daljnogled, zastavo, ki jo je obesil v smeri požara, svetilko za nočni čas, dva megafona, zvonček, železno kladivo, leseno kladivo, dve vedri za vodo, dnevnik in točko za pregled požarnih območij. Leta 1933 so mestne oblasti opazovalnico zaprle, zadnjo požarno opazovalko, Antonio Weiss, pa odpustile.

Vsi omenjeni predmeti s stanovanjem vred so danes na ogled v zvoniku na Slomškovem trgu in sodijo v sam muzejski inventar Pokrajinskega muzeja Maribor. Vsekakor je dobro vedeti, s kakšnimi človekoljubnimi dejavnostmi so se v naši zgodovini ukvarjali ljudje, da bi s tem someščane rešili pred eno izmed največjih naravnih katastrof – ognjem. Razstava naj bila na ogled vse do konca tega leta, vendar pa je obisk le-te v sedanjem neprijaznem času zelo nepredvidljiv.

Mojca Polona Vaupotič

Zvonček želja na zvoniku

mesta, je čuvaj udaril štirikrat z udarci na veliki zvon, če je bil v grajskem predmestju, s tremi udarci na veliki zvon,

Miki Roš

KAK TRBEJ, TAK TRBEJ

Gospa Gladiola, pokojni mauž go je Gladis zvau, je v službi vsigdar red mejla. Tak ka ena išpekcija bi njoj nika nej mogla najti, nika takšoga, ka bi kaj naaopek šlau. Trno lagvo njoj je gratalo, gda je nej tak bilau vse, kak mora biti. Zatoga volo je več tō nej škela čūti menje Gladis po tejm, gda je njeni mauž ta gor v večnost odišo. Po tejm njoj je več nej lagvo bilau. Una je samo Gladiola leko pa nikšna Gladis nej. Depa najjmo njeno privatnost, slūžba je tista, stera go dela srečno, do kraja zadovolno. Tak se je specializejrala, ka je že audalič nut v človeka vidla, ka njemi trbej, kama de išo,

kelko papejrov njemi trbej tadati, kak bi nut v človekova črejva vidla. Zvün toga pa je trno rada lepau gučala. Tau je od drugi lidi tō škela čūti. Zatoga volo si je vcelak nauve rejči tō vōzbrodila. Pri njoj je več nej biu ka scaunjek. Nej, pri njoj nej! Samo vodalniki se je leko prajlo, tistomi mesti, na sterom človek svojo vodau vō iz sebe toči. Pa tō sraunjek je rejč, stera njoj je trno na žila šla. Za njau pa njene kliente je samo blatilnik se leko čūlo. Baug vari, če je od stere ali steroga kaj takšoga se čūlo. Gospa Gladiola bi se brž s čemerami v leranco vōobrnola pa je včiti začnila, ka tau civilizejrani guč znamenūje.

Zvün toga je njena evidenca takša bila, ka je niške nin ne more najti. Iz nje se je leko vidlo, kelko lūdi je na stero vōro pa minuto nut k njoj prišlo, kak dugo so na vodalniki pa na sraunjeki, pardon, na blatalniki, bili. Vse tau je v svoje evidence pisala, kcuj pa vse pejnze, ka ji je prslūžila. Takše WC-madam se je nin nej najšlo. Gladiola, gospa Gladiola, je zatoga volo spoj nej gizdava bila. Za njou je tau samo poštena slūžba gé.

Nesreča pa ne počiva. Tak je enoga dneva gorprišla, ka njene oči vse menje so njene padaškinje. Zaprav, ranč je nut pislala: *12.32. minute, gospaud prišo iz vodalnika, plačo 1evro, 0,50 evra meni ostane*. Ranč v tistoj minuti, kelko njoj ostane, gor pride, kak več spoj lagvo vijdi. Pa po tejm eške tadale, gda je nut pisala: *gospa z velikim klobūkom je štiri papejre s seuv vzejala, neje blatnivala, 1 EU za vodalniki pa papejre*. Slejnje je eške kuman vidla, ka spoj piše. Pa si je prajla; *Gladiola, k padari za oči de trbelo!*

Nej z najbaukšo volo k optiki dé. V slūžbi go je mlajša kolegica vōminila. Neje gvūšna bila, ka de vse tak, kak bi tau una naprajla. Depa ka trbej, tau trbej obrejdi. Čaka, trno dugo čaka, ka na red pride. Pa gda se tau zgodi, medicinska sestra pauzo za gesti vōzglasi. Gospa Gladiola brž mobi v roke vzeme, v službo zové. Mlado spitava, če vse dé, kak mora titi, če nej papejrov sfalilo pa tak naprej pa tak tadale. Nej pau vōre minaulo, več kak ena vōra je taodišla, gda zanuva začnejo nutzvati. Gospa Gladiola je slejnja na red prišla. Že se skur tau zgodi, ka njoj padar začne oči gledati, žena ga zové. Tak brž domau mora. Na drugi den prva je pozvana bila. Padar njoj oči gleda, si nika piše pa go pita: *Gospa, vi že aukole mate?* Una njemi povej, ka nej. Padar si samo zdejne, vō njoj ovadi, ka za prve aukole je ovakša procedura gé. Aj za eden teden nazaj pride. Pa je gospa Gladiola prišla. Depa eške gnauk aj pride, ka gospaud doktor gnes nemajo zavolē časa. Tam nin za dva mejseca je dun vijdla, kak pa ka trbej ta nut v njene evidence pisati. Dobre aukole je dobila. Tadale je vse delala, kak je šegau mejla. Že pau leta z aukolami dela, gda nekšen takši človek nut stane, ka ga nej bi v svojoj slūžbi čakala. *Dober den, gospaud*, una njemi, *Dober den*, un njoj. Gospa Gladiola brž vej, profesionalno gor pride, ka gospaudi na blatilnik trbej. Možakar že šké tadele titi, doj ga stavi. *Gospaud, nebesko silo majo? Depa, najprva povejte, kama šketē, ka mo vedla, ka vam leko dam pa kelko te plačali*. Un zadnjo vkūper stiskava. Rejsan, nebesko silo ma. *Tanut, na sraunjek bi rad!* Gospa Gladiola ga gleda, z glavau majūče es pa ta. *Gospaud, leko, ka je tau samo eden takšen prausni WC, depa, mi civilizejrano gučimo. Pri nas se na blatalnik oжди. Na, kama šketē priti?* Un oči kaulak obrača, brodi, ženska se šali z njim. Depa gospa Gladiola se ne šali. *Na, deva vkūper; bla-tal-nik!* Možakar od čemejrov čobe stiskava, zadnjo pa eške bole, nej od čemejrov, od blata, kak bi gospa prajli. *Ge bi eške vas včila, kak tau morate povedati, depa ranč zdaj pauzo mam*, Gladiola dveri doj zasūne. V tejm možakar več ne more zadnje vkūper stiskavati. Vsikši bi brž vpamet vzeu, ka njemi je vūjšlo, doj po lačnicaj vūjšlo. Gospa Gladiola dveri nazaj gor opre, njemi z rokau pokaže, kama aj dé.

Vse tau nede najbolē falo vōspadnolo. Kak nut v evidenco napišem, zavole papejrov de van trbelo plačati pa zavolo vode ranč tak, dokejč se do kraja vrejđ ne vzemete, gospaud doktor! Eške dobro, ka je gospa Gladiola aukole na nausi mejla. Sto vej, če bi ga vpamet vzela.

Kak smo se goranajši letos slovenski penzionisti?

Baug moj! Kak je fajn bilau! Gde so tisti časi?! Lani tašoga ipa smo pri Drúštvi porabski slovenski penzionistov 10. decembra meli slejden menši program v Varaši. Delovno kosilo, djilejš z obedom smo meli predsedstvo ali vodstvo, tisti pomočniki, steri so skaus leta tū meli svoje lidi, nadzorna komisija pa Pevska skupina Rozmaring. Letošnje (l. 2020) programe smo oprli z rednim djilejšom predsedstva že 20. januara, najbola zavolo pripravlanja dva velkiva programa. Najvekšo delo nam zmananōja »Slovenski fašenek« v Varaši. Sto tau ne dela, si ranč zbroditi ne mora, kelko kednauv, kelko noči, kelko mišljenja nūca človek, ka vse mujs tanaprajti, kelko lidi trbej goraziskati, prositi za pomauč, kelko lidi mora aktivno vcuj biti, ka vse trbej vkūp napelati, aj dosegnemo cilj programa. Za drūgo temo, dnevni red smo meli potrditi plan programa našoga izleta v Veszprém, steroga je že v novembri trbelo pripraviti, aj leko prosimo na natečajaj (pályázat) pejnaze za ceringo ranč tak kak pri fašenskom programi. 23. februara smo s pomočtjauv sakaluvske vesi pa z DU Rogašovci srečno vōspelali Slovenski fašenek v Varaši. 2. marcijuša smo z vodstvom že drūgo paut meli djilejš zatok, ka smo se pripravali na velki djilejš ali občni zbor. Té čas je že pijtanje bilau, ka bau pauleg virusa, kak dugo mo leko držali svoje programe. Na srečo 10. marcijuša eške nišo rendelūvanje nej bilau valano pauleg nauvoga virusa. Porabska etnologinja Marija Kozar Mukič nas skaus sprvodila v porabski Sibilski knjigaj, od Irene Mészáros iz Sombotela smo pa dobre tanače dobili, kak leko z djestim sami sebi pomagamo pri svojom zdravdji. Na srejdī marcijuša, gda smo že vse potrebne informacije vōrazposlali za na 27. marcijuš planirani vel-

ki djilejš, nas vsebola začnila boleti glava. Znano je bilau, ka so ranč starejši lidgē v najvejšoj nevarnosti, na njij trbej skrb meti najbola. Etak smo pri cajti dolapofudlili vse programe, dočas je tašno rendelūvanje bilau valano. Virus es, virus ta, delo se je na mezevaj oprlo. Zdaj smo samo par bole mladi penzionistov vūjpali pozvati na delo, vsevkūp petkrat, gda smo grajko redli, zemlau vreddjali, graubili pa sadili

tikvine guškice, okapali pa osipavali. No, od juniuša smo si malo vekšo sapo leko vzeli, depa že té znano bilau, ka de nam od djesēni eške bola vrajžo šlau. Etak je človeki dano bilau, ka vse programe, delo slovenski penzionistov dobro prejk trbej zbroditi pa vseveč naprajti v juliuša, avgustuša. Najbole tiste, gde nas dosta vkūper pride. 18. juniuša smo najprvim pá vkūppozvali vodstvo, gda smo se spravali s prejk napravljenimi programi. Etak smo 6. juliuša držali svoj velki djilejš v Slovenskom daumi, gda smo račun dali od dela pa gazdūvanje prejšnjoga leta, smo v rokaj meli že aktualizirani, prejknapravljeni plan programov, smo ga sprejeli, na konci smo si pa privauščili drūženje s pogostitvijo v restavraciji Lipa.

Tisti, stere nas brigalo, smo 9. ali 10. juliuša že šli se včit pico redti, malo ovak, kak go mi delamo, na Vzorčno kmetijo na Seniki. Poletno srečanje s piknikom pa športnim programom in veselicov smo vōspunili z volilnim djilejšom in tau 26. juliuša v šatori pri kegljišči (tekepálya) v Varaši. 29. juliuša smo si z nauvim vodstvom vkūpdjáli glavē, gda smo vse podraubnoma taprajli, kak je brodilo staro

menše programe meli v plani. Agustuša pa septembra smo z našimi paverskimi delavci tikvi vōpucali, zemlau vreddjali, guškice nam pa posišila Micka Bajzek na Židovi. Letos nas je vsevkūp delalo za tikvin pav 15, zvōjn Varašancov iz Slovenske vesi, Traušča pa Židove tū.

8. septembra smo se eške pokisili zvati lūstvo na križno paut na Verico, 22. septembra na turo z biciklini, depa samo

ra smo tanjali mednarodno cekveno srečanje z rovačkimi popi, medgeneracijsko božično gastronomsko delavnico z otkauvskimi ženami pa domanjimi mlajši, lōjpanje tikvin guškic v Števanovci z domanjimi mlajši pa delovno kosilo predsedstva, nadzorne komisije pa zdaj že ljudski pevcev Rozmaring.

Moram priznati, ka sam dja s svoje strani fejs zadovolna zatok, ka smo slovenski penzionisti itak dosta programov vōspelali, na stere so furt lepau vkūp prišli, kakoli je ranč naša generacija najbola v nevarnosti. Hvalo dam Baugi pa Blajženoj Devici Mariji, ka sta spunila našo zelenje. V imeni tak prejšnjoga kak nauvoga predsedstva se vsejm penzionistom lepau zahvalim, ka so furt lepau prišli na programe, sto kak je vōjpo. Tak v svojom kak v imeni nauve predsednice Marijane Fodor se zahvalim za delo, pomauč predsedstvu (elnökség), njnim pomočnikom, nadzorni komisiji (Felügyelő Bizottság) ljudski pevcom vkūper z vodjo pa mentorama Rozmaring, podpredsednici Marijani Kovač, knjigovodji Margiti Korpáč, zapisničarki Margiti Čuk ali sto so nam ovak pomagali, kak povejmo fanke pekli, tikvi pauvali ... Letošnje programe smo vōspelali s finančno pomočtjauv Urada R Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu, zvōjn toga s svojimi prišparanimi pejnazi. Škoda, ka smo letos zavolo virusa na Vogrskom iz prejk pau milijona obečani pejnaz na štiri programe enoga filera nej dobili. Depa porazmeli smo. Pri večgeneracijskom srečanju z 10. obletnico folklorne skupine sta nam finančno pomogla Slovenska narodnostna samouprava Monošter-Slovenska ves pa Slovenska zveza kak soorganizator. Vsejm vkūper BAUG PLATI!

*Klara Fodor
prejšnja predsednica*

Drügi svejt je grato

Mi, tisti števanovski tau, go samo tak poznamo pa zovemo, ka Šauštrski Ajrin, depa njeno redno ime je Irinka Tenczel, po možej Seiler. Zdaj že v Varaši žive, depa v Andovci je gorrasla. Za medicinsko sestro se je nej samo vönavčila, kak medicinska sestra dela tö zdaj že več kak tresti lejt. Če je malo fraj pa če rastejo gobe, te njau doma ne najdemo, od zaranaka do večera gobe beré. V nejlon začkoni je prinesla stare kejpje, pa ranč nej malo, na tejm sem se čüdivo, ka tak dosta ma, vej pa že mlado je krajodišla

Irinka Tenczel, po možej Seiler

njau so tam tak zvali ka Ajrin. Gda so nam domau pisali, te so vsigdar tak zvali najagda se je moja baba ženila. Na srejdji sta moja baba pa dejdak, naokrajma pa dve materje, ozrak pa proščaji. «
- *Vidim še eden taši kejp, gde sta tvoja baba pa dejdak dolavzeta pa še edna deklčina.*
»Tau je že moja mati, dejdak pa baba pa edna žlata, stera je ranč te domau prišla iz Merike.«
- *Mati je sama bila, nej mejla nej brata pa nej sestoro?*
»Mejla enga brata, depa tisti je mrau, gda je šest mejsecov star bejo.«
- *Tvoja mati je vsigdar taša kapitanj bila, tau je od koga erbala od oče ali od matare?*
»Moja baba je taša bejla pa te je tau moja mati erbala od njé.«
- *Naprej so prišli že tisti kejpji tö, gde so že tvoji stariške pa tvoja sestra dolavzeti.*
»Tau je te bilau dolavzeto, gda je moja prva spauved bila, samo ranč tak, ka je moja sestra nazaj na nas gledala. Tau je že nej zdaj bilau, če se dobro spomnim leta 1974.«
- *Na ednom kejpji je pes dolavzeti, tau je vaš?*
»Tau je leta 1976-77 moglo biti, tau je eden fejest dober pes bejo, spoj smo ga radi meli, tak se je zvau, ka Cezar. Tauga psa smo iz števanovske vojašnice prinesli, zato ka moj oča je töj bejo sodak pa dobro pozno prejdnojga.«
- *Kama valaun je bejo tvoj oča?*
»On je od daleč sé prejšo, Márianosztra se zové tejtsta ves, gde se je on naraudo.«
- *Na taum malom kejpji sta tvoj dejdak pa baba dolavzeta, ka delata pa gde je tau bilau?*
»Tau sta v Sporonu dolavzeta, gda na tržnici gobe odavata. Gda so rasle gobe, te sta zaranaka na bus vsela, v Varašta se pelala, od tistec pa s cugom v Sombotel pa tada-

la v Sopron. Zato ka tam je živela sestra od babe, ona je mejla spoznanca pa te tak so

Mala Ajrin s telefonom

Ne vejn tak stalno vse, zato ka dejdek je od sebe dosta kaj nej goučo, on taši zaprejtji človek je bejo. Tam pri nas je bejo gnauksvejta AVH (UDBA), v zadnjom tali rama. Prvi tau je moj dejdek sam s svojimi rokami gorazozido, tak ka z babov dva sta cü-djeu vöžgala doma.«
- *Djasedobrospomnim na njé, oni so mena vsigdar taši precizni bili, kak v tejm, ka so vsigdar spejglani gvant meli nasa-ba, tak v tejm, ka so kaulak rama velki red meli.*«

naletja gobe leko odali. Dejdi je bejo tejtsti, steri je bola gobe brau, zato ka baba nej mogla, ona je bola betežasta

- Tau, ka so lejpi gvant meli, tau je zato bilau, ka so moja baba na tau fejest aklavi bili. Ona je subolica bejla, nej vönavčana, depa spoj lopau šivala, mi mlajši smo samo v tistom gvanti odli, ka je ona nam zašila.«

Ajrin pri prvój spauvedí s materjov, očom pa sestrov

- *Ranč telovadba bila, gde so vas v kratki lačaj dolavzeli?*

»Nej, tau smo v Števanovci dolavzeti pred tistim, kak bi nogomet špilali. Mi smo fejest rade špilale nogomet, dosta tekem smo mele, dosta smo odle sé pa ta, dobra skupi-

bejla. Zavolo tauga je rano mrla, dja sem te deset lejt stara bejla. Dja sem njau fejest rada mejla, ona je name dosta skrb mejla, gda sem mala bejla, zato ka moja mati pa oča sta v Sombotel delala.«
- *Če dobro vejn, tvoj dejdak je domanji bejo, iz Andovec, nej?*

»On se je tam naraudo v tistom rami, gde smo mi gorarasli, emo še enga brata, tisti je prejk v Jugoslavijo odišo.

na je bejla, samo te tak pomalek, kak smo se ženile, je ekipa tü rancspadnila. Lejpo je bilau, dobro je bilau, veselo je bilau. Drügi svejt je bejo, dosta smo vtjüpar odli, radi smo se srečüvali. Zdaj, tak mislim, že je tauga vsigdar menje. Pa tau, tak mislim, nej dobro, ka vsikši je samo doma, še saused na sauseda ne pogledne. Cejlak drügi svejt je grato.«

Karči Holec

Na lejvi pa pravi strani sedita dvej prababici

iz rojstnoga rama, gda se je oženila.

- *Ajrin vi ste se po izi tak zvali ka Šauštrski, tau je zato, ka ste gnauksvejta v družini šauštara meli?*

»Vej pa moj dejdi je tau bejo, ti si ga še tü dobro pozno. Gda smo ram taodali, te smo še vnaugo taši škeri najši, stere je te nüco, gda je črejvle redo ali popravlo.«

- *Te še tau mena povej, zaka tebe tak zovejo, ka mali Ajrin?*

»Zato ka sestree od moje babe so vöodišle v Meriko, tam je tü bejla edna dekla, stera se je tak zvala, ka Irinka, depa

bejla, dja sem pa te mali Ajrin gratala.«

- *Mena se tisti kejp vidi najbola od tebe, gda so te s telefonom v rokej dolavzeli, gde je tau bilau?*

»Te tjejp se je pri fotografiji Tanay naredo, te gda sem tri lejta stara bejla.«

- *Najbola stari kejp, ka si ga prinesla, je tisti, gde sta dvej prababe dolavzete, mati od tvoje babe pa od tvojoga dejdaka.*

»Te tjejp se je na Verici naredo, tam, gde so moja baba rojstni ram meli, tam, gde zdaj Libricina Irinka žive. Tau je te bilau dolavzeto,

ŠTO NAJBAUKŠO RIBDJO ŽUPO KÜJA?

Drlanckajmo dale po županiji Tolna. Napautimo se oprvim z varaša Tolna prauti Szekszárdi, te pa nimo njega eške v mesto *Bonyhád*. Tau je središče krajine »Völgység«, gde se je že v rimski cajtaj dosta kočujov pelalo, vej je pa ležalo na bojnoj pošttiji Sopianae-Aquincum (Pécs-Óbuda). Gnes má mali varaš vauske, krive ulice, v šteraj stogijo lej-

peštarskim Parlamentom sé pripelali. Leta 2015 pa so nje-no kopijo znauvič postavili na »glavnom trgi naroda«, kipe v dombóvárskom lesej »Sziget-erdő« pa so gorobnauvili in malo ovak postavili. Po drugoj svetovnoj bojni je na marofe v Dombóvári dosta Porabski Slovincov ojdlo na sezonsko delo.

Podajmo se prauti söveri

Törskom») je v 18. stoletji gratalo več kak dvestau nemški vesnic. Lejpa prilika za tau je gnešnji mali varaš *Gyönk*, v šterom sta gimnazijo stvaurila eden sárvárski vogrski in eden nagyszékelyski nemški predgar. Ta srejdna šaula je eške gnesden dvojezična. Na ednoj drugoj evangeličanskoj gimnaziji, v *Sárszentlőrinci*, pa se je dve leti včiu Sándor Petőfi.

Če se napautimo prauti varaši Simontornya, se pelamo nimo male vesnice *Iregszemcse*. Tisto lüstvo je trnok gizdavo na tau, ka je pri nji v lejtaj 1906 in 1907 komponist Béla Bartók više tristau ljudski pesmi dojspiso.

Gda pa gnauk pridemo v *Simontornya*, se splača gorpoiskati grad s 13. stoletja. Toga je prejkmejlo dosta nemešnjaški držin, v gnešnjom cajti pa so restavrerali njegve renesančne lože. V baročnoj frančiškanskoj cerkvi vidimo najlepše freske v županiji Tolna, pauleg zidine stogi klaušter na en štauk.

Ime vesnice *Ozora* je po njegovom gospodari Filipponi Scolarini (Ozoraí Pipó) najbolje erično gratalo. Dvorec toga gospauda eške gnesneden nazajpripela cajte renesanse, leko se čüdivamo njegovoj sobi s tronušom ali obedovalnici. V gradskoj kapejli so gorostale freske, leko si pa poglednemo kopije indašnji sodački škéri tö.

Z vesi *Ozora* najležej pridemo na *Dádpusztó*, gde se – če nega viruša – vsakšo leto več gezero lüdi z dosta rosagov veseli na ednom najbolje popularnom festivali na Vogrskom. Na toga pridejo zvekšoga lidgé, starejši od dvajsti lejt, šteri že držine majo. Festival se godi na srejdi nature in propagéra indašnje človeče vrejdnosti, kak sta na priliko oprejtost in mér. (Pred par lejtami smo po medijaj dosta kaj leko čüli o problemaj z drogami na festivali *Ozora*.)

Naš kraug po županiji Tolna se konča pri Donavi. Mali varaš *Dunaföldvár* má štirigerolejtno pripovejst, tau pa zavolo toga, ka je na dobrom geografskom mesti. Njegvi betonski maust so zozidali do leta 1930, grato je važna povezava med krajinama Prekodonavje in Alföld. *Dunaföldvár* je eričen eške po svojom gradi na bregej tö, gde vsikšoga juniuša in juliuša »letne igre«

se gvüšno ranč tak radi veselili kak tisti, šteri od leta 1993 redno gorpoiškejo mednarodni festival »Gastroblues«. Na tej srečanaj so gorstaupile že skupine od Merike vse do Avstralije.

V té varaš so se inda svejta radi spakivali vsefelé vörnিকে. Calvinisti so svojo prvo cerkev zozidali v 1750-i lejtaj, postav-

Damjake leko vidimo v 36 gezero hektarov veukoj gaušči pauleg vesi Gyulaj – ta krajina je gozdarska genska banka »madžarskoga rasta«

pe, dvestau lejt stare iže. V *Bonyhádi* se je naraudo domobranski general Mór Perczel, šteri je leta 1848 v etom varaši vküppaubro svoj črnovojniški šereg (népfelkelők). Njegvo najvejšo delo je bilau, ka je pri *Ozori* dojoblado cesarsko sodačijo. Kisnej, z emigracije je leko samo po Nagodbi (kiegyezés) domau prišo, njegvi grob je gnes na bregej *Kálvária*.

V krajini »Völgység« je vsikdar večféle lüstvo živel: z vün Madžarov Nemci in bukovinski Sekelji, de je pa svoje vörnike tam mejlo pet ovaški vör tö. Najbole eričen dijak literanske gimnazije v *Bonyhádi* je biu pesnik Gyula Illyés.

Na drugom konci krajine leži varaš *Dombóvár*, šteri je svojo ime od zemliškoga gospauda Pála Dombóna daubo. Od grada gnes več samo edna stena stogi, na šteroj zvekšoga samo štrki gnejzdijo (*Gólyavár*). Varaš je eričen po svojoj kiparskoj kompoziciji o Lajosi Kossuthi, štero so leta 1973 prejk s trga pred

po pošttiji »61«, tak pomalek pridemo nazaj v »vinešnji Somogy«. O gradi pauleg varaša *Tamási* so v dokumentaj pisali že na začetki 14. stoletja, med *Rákóczina* bojnov za slobaudnost pa ga je brano brigader Ádám Béri Balogh. Gda so ga dojporušili, so njegve kamne gorponücali pri zidanji tzv. »Miklósvára«. Kauli toga grada je eden veuki lejs, v šteroga so radi ojdli dja-jat gospočki djagarge s cejle Evrope. Gnes se v tajoj gaušči špancırajo turisti in domanji lidgé, od bližanje termalne kaupance se brž pride do razglednoga töрма. Če se štoj rad s piciklinom pela, najde tam dosta kolesarski poti, tisti z bole mérnimi živci pa leko pri mali jezeraj ribe lovijo.

Ovaške stvarine čakajo na tiste, šteri se podajo v gaušče kauli bližanjoga *Gyulaja*. Če majo pravo dopüščenje, leko vidijo veuki nacionalni kinč: damjake v rastovom lesej, štere lejpe djelene so nut v grb maloga varaša tö djali.

V etoj krajini (»na švabskom

»Donavsko« ribdjo župo gejmo s testaum – ovak go küjajo v Komáromi, Paksi ali Baji

držijo. Varaš má na vsakšom kiklej cerkvene spomenike: cerkev, kapejlo ali znamenje svetoga Trojstva – splača se fotoaparát nuzakapčeno njati. Tau je djužni konec Krajinskoga parka *Mezőföld*, šteroga najbolje poznamo po veuki püstinjaj pejska – pašnjeki in tranki se pomalek vöšišijo. Donk živejo tam edne trnok rejtke orhideje in perünike, depa takše ftiče tö leko nastrgavamo, šteri indrik nega.

Po avtocesti »M6« ali glavnoj pošttiji »6« leko prauti djugi pridemo v »atomski varaš« *Paks*. Prvi blok nuklearne elektrarne djužno od varaša so nutzakapčili decembra 1982, gnes funkcionérajo že štirge takši tali. Ta elektrarna spuni kauli polonje od vse električne potrejbe cejluga rosaga, v najnovjšom cajti pa planérajo zidanje eške nauvi blokov (*Paks II.*).

Najstarejši spomini varaša segnejo nazaj v rimske cajte, gda je tam ležo sodački tabor *Lussonium*. Stari Rimljani so

lanje töрма pa so jim samo štiri desetletja kisnej dopistili. Literanski Nemci so tistoga ipa že tö prihajali v mesto, Židauvge pa so séprišli s češki, polski in nemški krajin. Njina sinagoga slüži gnes kak knjižnica, znamenje moderni cajtov pa je katoličanjaska cerkev *Imrena Makovecza*. S centra *Paksa*, od hotela *Erzsébet* se leko v par minutaj odšetamo na brejg Donave, gde moremo v ednoj čardi mujs kauštati ribdjo župo, erično daleč po svejti.

Naše vandrihanje po djužnom Prekodonavji skončamo na ednom »dragom«, prijateljskom mesti: ime vesnice *Nagydorog* pride s slavske rejči »drag«. Spoznavanje z lepota mi pa se nikdar ne more skončati, zatok nas čakajo čüde söverno od *Blatnoga jezera*. Tak pomalek pridemo do *Budimpešte*, te pa eške dalečdaleč na drugi kraj Donave.

-dm-
foto: mtu.gov.hu in
pixabay.com

Od Gorenjoga Senika do Garbolca - 17.

GDE SO PETSTAU LEJT KRALE KRONALI

Med svojim vandrivanjem po Prekodonavji smo zdaj prišli v krajino Mezőföld, štere ravno zemlaju so napunili potoki z bližanji bregauv. Na njenom vzhodnom konci pridemo v *Dunaújváros*, šteroga so zozidali v 1950-i lejtaj pauleg vesnice Dunapentele. Do leta 1961 se je mesto zvalo »Sztálinváros«, od tisti cajtov v njem deluje železna fabrika. Sociali-

gde od prve adventne nedele posebne štempline gor na koperte dejvajo. Miklauš v svojoj iži čaka najmlajše od srejde novembra, vej pa vsi dobro vejmo, ka má dobri starček svoj madžarski kvatejr vrnau v tajoj vesnici.

V eto krajino pa nas zovéjo gastronomske avanture tó. V čardi vesnice *Sáregres* leko koštavamo ribdje dobraute,

Belo III. tau gvüšno vejmo. Rüşevine nekdešnje bazilike v središči Székesfehérvára so leta 1938 gratale »narodno spominsko mesto«. Na srejdj cerkve je inda svejta stau tronuš, »stolec«, po šterom je varaš ime daubo (»stolni bejli grad«). Na trgi pred bazilikov je tak dobra akustika, ka mlašeči korusi pred svojim veukim festivalom v majuši tam držijo pevske probe. V nekdešnjom hoteli Pelikan je svoj kvatejr mejla tista gledališka skupina, v šteroj je večkrat kak igralec gorstaupe pesnik Sándor Petőfi.

V Varaškoj iži držijo kopijo svete Krone. Na trgi pred njauv najdemo muzej s špilami, gde v bábini izaj nutpokažejo poištvo vsefelé cajtov pa štilušov. Na dvoriški Županijske iže pa geste edna zanimiva vóra: kak čas naprejdé, se vsakšo drugo vóra pokažejo legendarne peršone z vogrske zgodovine. Če stauipimo v bližanji vörin muzej, pa si leko poglednemo eške več stau stenski, stolni, žepni pa raučni aparatov, celau vóra z ednoga törma tó.

V tzv. Nauvoj madžarskoj galeriji so vöpostavljena dela najbauški vogrski molarov pa kiparov s cajta po drugoj svetovnoj bojni. Edna najbolje popularna zidina na raubi Székesfehérvára pa je gvüšno »grad Bory«, šteroga je kipar Jenő Bory sam splanéro in več kak štiri desetletja zido svojoj ženi Iloni.

Zahodni tau Székesfehérvára se zové »Rácváros«, kama se je v prvoj polovici 18. stoletja spakivalo dosta Srbov. Njini rami so do gnes gorostali v ulici, na srejdj štere stogi pravoslavna cerkev s čüdovitnim ikonostasom. Če pa varaš zapistimo prauti Budimpešti, pridemo do maloga bregá s spomenikom »Zlate bule«. Tradicija pravi, ka je krau Andraž II. leta 1222 na tistom vreji potrdó pravice nemešnjakov.

Odpelajmo se eške malo prauti djuji in gorpoiškimo 120 km² veuko müzgasto krajino *Sárrét*. Najdemo go pauleg bregauv Bakonya, gde se veuki pašnjeki minjavajo z rastovimi gauščami, šurkim grmauvdjem pa svejklimi čistinami - v etom krajinskom parki živé več kak 170 féle ftičov. V maloj vesnici *Sárszentmihály* je gorraso svetovno poznani djagar in pisatel grof

gorostale eške z ledeni cajtov, v redečom kamli edne grabe pa so najšli ostaline 120 féle takši stvarin, štere so že davnik-davnik vömrle.

Vesnica *Moha* je erična po svojoj vodej, štera má v sebi dosta vse: kalcij, magnezij, natrij pa kalij tó. Najbole pa se go splača gorpoiskati na fašenski terek, gda držijo

Grad Jenóna Boryna vövidi kak eden kip - gor ga poiške trnok dosta lüstva, štéri leko znautra vidijo umetnine od njega pa žené

stično-realistični kejp varaša je takši, kakšoga indrik v Evropi nega - zidine leko spoznamo po učnoj pauti s 33 postajališči. Do leta 2007 so blüzi varaša zozidali maust, štéri povezuje krajini Prekodonavje pa Alföld, in sliši k planeranoj avtocesti »M8«. Ime »Pentele« prihaja od klauštra svetoga Panteleona, šteroga so dali v vési zozidati pravoslavni Srbi. V bližanjom *Rácalmási* je v srejdnom vöki - ranč tak v ednom klauštri - en cajt živejla či krala Bele IV., sveta Margita. Tau zemlaju je s pejskom pa kamenjom napunila Donava, v krajini živé dosta rejtki rastlik ino vodni stvarin. Če smo tüoma na djagarskoj štraži, leko vidimo dosta ftičov tó. Na otok Csepel leko s trajektom pridemo z varaša *Ercsi*, štéri je veuko prauškarsko mesto pri Donavi. V etom mestu je gorraso prvi vogrski kulturni minister József Eötvös, štéri je tam pokopani tó, spoj pauleg vodé. Kak »pošto lübezni« poznamo vesnico *Nagykarácsony*,

po tistom pa spoznamo muzej ribištva. Sausedna vés *Cece* je erična po svojoj papriki pa lubenicaj (dinnye), v muzeji leko poglednemo paverske škéri, štere so inda nücali pri deli.

Za valovito krajino Mezőföld je tipična vesnica *Dég*, štera je v roké rovačke držine Festetics prišla v 18. stoletji. V njenom dvorci (kastély) nas čakajo tematske razstave pa kavarna, kauli zidine pa leži eden veuki park s trnok kustimi rasti. Tam si leko poglednemo najveško grafiko v rosagi, štera je veuka 3x16 mejterov.

Knez Árpád (fejedelem) je emo svoje grünte na srejdj rosaga. Nej daleč od tiste krajine, v varaši *Székesfehérvár* so leta 1000 okronali svetoga krala Števana, Bazilika Device Marije pa je do 1527 ostala cerkev za kronanje vsej vogrski kralov. Leta 1083 so Števana tam pokopali in gávküper s sinaum Imrenom - za svetoga zglasili tó. V cerkvi počiva več vogrski kralov, za

Središče Székesfehérvára so spoj lepau gorobnauvili - frančiškansko cerkev so postavili na mesti zidine, gde se je leta 1007 naraudo sveti Imre

Zsigmond Széchenyi, v veuki park kauli njegve kurije lüstvo gnes rado odi na počinek.

V dolini potoka *Sárvíz* - vrnau edno rimsko miljo (1478 mejterov) daleč od gnešnje vesnice *Tác* - so najšli ostaline rimskoga varaša *Gorsium*. Tau je biu eden sodački tabor, center cesarskoga kulta in mesto provincialnoga djilejša. Po nekdešnoj varaškoj stenej se leko gnes malo špancéramo tó, tau pa nas brž odpela nazaj v antične cajte. V bližanjom *Szababattyáni* že od leta 1993 vökoplejo najveško rimsko vilo v Panoniji, štero je prejkemo eden trnok bogati gospaud. Arheologi brodijo, ka prihajajo erični »Seuso-kinči« vrnau s té gazdije.

Njajmo za sebov *Sárrét* ino napautimo se med ovaške naturne lépote, v vzhodni konec bakonyški bregauv. Potoki tam tečejo po vauski grabaj, v divdjoj krajini. V té daulaj se skrivajo rastlike, štere so

indašjno ljudsko šego »tikverözés«. Takšoga ipa se mladi naravnajo v gvante s farbasti pantlik, odijo po vesi pa djufkajo. S kürnjekov vküppoberéjo djajca, dražijo pse, obraze domanji pa namažejo s sajami. Na večernom bali spečejo omleto s stau djajec.

Prva kak bi se napautili prauti varaši *Várpalota*, stavimo se eške malo v vesnici *Bodajk*, kama že od davnik odijo vörnike na prauško od blüzi pa daleč. Na bregej Kalvarija stogijo lejpe kamene štacije, križ pa kapejla, legenda pa pravi, ka je vesnico zavolo njenoga »svetoga stüdenca« večkrat gorpoisko sveti Števan tó.

Če smo se nageli z djajcami in je dojoplatnili z ladnov kraškov vodauv, se leko malo bole nutpotegnemo v bakonyške bregé.

-dm-

foto: mtu.gov.hu in pixabay.com

DOBRI PASTER NAS SPREVAJA V ŽIVLENJI IN PO NJEM

Vsakši človek svetí svoj ime na den gnauk v leti. Ništerni pa večkrat, tak je tau s piscom té serije tó: Dušana svetijo Madžari marciusa, Srbi apriliša, Hrvati novembra, Slovenci pa *14. decembra*. Sveti Dušan je nikdar nej živo, zatok je nebeski patronuš Dušanov **sveti Spiridion**

(**Szent Szpiridion**). Kak sta tevi dve imeni povezani, zvejmo, če dojobrnémo latinsko rejč »spiritus« na slovenskivi rejči »düh« ali »dúša«.

Spiridion se je naraudo v 3. stoletji na Cipruši, v mladi lejtaj je dosta svojoga časa ponüco za molitev in premišlavanje. Gda je grato püšpek v varaši Trimothon, je donk austo prausen človek,

najraj se je spravlo s paverstvom in paso črejde. Na djilejši v Nikeji leta 325 je batrivno brano fundamentalne istine krščanjske vöre prauti arijancom, šteri krivovörce so trdili, ka je Kristoš nej Baug.

Gnauk je sin cesara Konstantina Veukoga žmetno zbetažüivo. Padarge so več nej mogli pomagati toma Konstanciji, zatok se je tisti obrno na Boga. V senjaj sta se ma pokazala dva püšpeka, angeu pa ma je velo: »Teva dva te ozdravita.« Gda sta Spiridion in Trifilij prišla na cesarski dvauro, je püšpek pravo svojoma vučeniki: »Ne čüdivaj se toma bogastvi, vej pa té gospaud tó gnauk mrgéjo.«

Spiridion je z molitvov rejsan ozdravo cesarskoga sina, de je pa zlat in srebro nej sto vzeti. Pravo je: »Ka

sem napravo, sem napravo s padaštva. Zakoj bi zdaj djemau peneze, šteri so krivi za vse grdo na svejti?«

Relikvije Spiridiona so odnesli prejk na otok Krf (Korfu), gnes je patronuš pasterov, birkeči črej, siraut in lidi v peneznoj stiski.

Nauvomešniško geslo Jánosa Brennera je bilau: »Če štoj Bogá lübi, ma vse hasne« - življenje je dau za svojo pozvanje, za Kristoša

Dostakrat majo šegau gučati, ka je krajina med Mürov in Rabov sveta zemla. Tau svedočijo tisti Boži služabniki, šteri čakajo, ka bi je za blajžene zglasili (Alozij Kozar, Danijel Halas). Med njimi je tau čest oprvim zaudaubo kaplan v Traušči **blajženi János Brenner**, šteri je med preganjanjom Cerkve po revoluciji leta 1956 matrnüško smrt strpo.

Naraudo se je leta 1931 v ednoj sombotelskoj varašanskoj držini, štera je dala tri dühovnike. Po končanoj gimnaziji se je leta 1950 zglaso za novicija v cistercijski red, leta 1951 je grato bogoslovec. Za dühovnika so ga posvetili junüiša 1955, poslali so ga za kaplana v Trauščo, ka je eden tau Monoštra. Rad je emo mladino, poštüivo je lidi. Ranč tau se je komuništarskoma rosagi

nej vidlo.

Eške gnes ne vejmo djenu, ka se je zgauldilo v nauči s 14. na 15. december 1957. Kauli paunauči je na dveraj farofa v Traušči kloncko eden mladenc, ka prej njegvi stric méra in slejdnjo mazanje prosi. Na kmičnoj pauti prauti Židovi so Jánosa Brennera večkrat napadnili, de je pa vsikdar vujšo. Vmorili so ga pred ramom betežnika tak, ka so ga 32-krat vbodnili. Oltarno svestvo ma je viselo v šinjeki.

Na tajoj žalostnoj poštiji so po spremembi sistema zozidali edno kapejlo z imenom »Dobri pastér«, od septembra 2008 pa nosi ime Jánosa Brennera edna šaula v Somboteli. Za blajženoga so ga zglasili 1. majuša 2018 na bregej v središči Železne županije, njegve relikvije je na oltar postavio brat dühovnik József Brenner. Zemelski ostanki ma počivajo v sombotelskoj stolnici, njegvi den svetimo *15. decembra*.

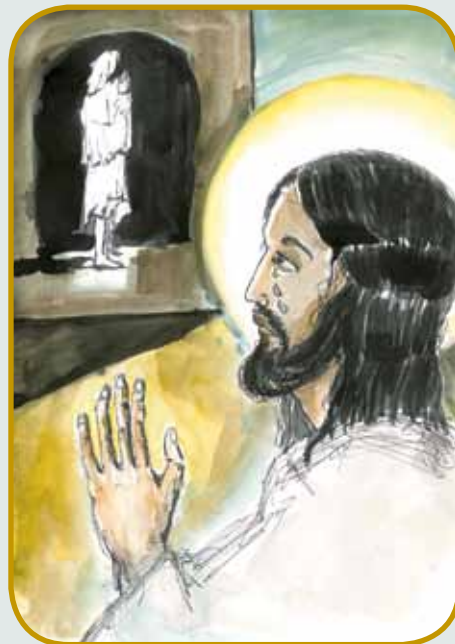
Pet apatic z reda »Čéri Bože lübezni«, štere so na srejdj decembra 1941 v Bosniji smrt trpele, poznamo pod imenom **drinske mantrnice (drinai vértanúk)**. Prve apaticice s toga reda so v Sarajevo prišle že leta 1882, v varaši Pale so oprle klaušter »Marijin dom«. Sestre so včile, vračile, pekle krü in pomagale srmakom pa kaudišom.

11. decembra 1941 so srbski četniki kaulizaprli njini dom, ga vözrobili in gorvužgali, apaticice pa so tazagnali. Sestra Marija Berchmana je na smrt trüdna gratala, zatok so go vmorili. Drüge štiri apaticice so zagnali v varaš Goražde in je zaprl na drügi štauk edne kasarne. Pidjani četniki so vnoči nutvdarili v sobe, sestre pa so skaučile vö na okno, ka bi ostale nedužne. Grdau so se pobantivale, donk so je sodacke eške z naužcami dojsmeknili in

njina tejala ličili v reko Drino. Tiste dni je v vodej končalo kauli 8 gezero lüdi, Drina je gratala edna najvejša grobnica v drügoj svetovnoj bojni.

24. septembra 2011 je apaticice v Sarajevoni za blajžene zglaso vrnau tisti kardinal Angelo Amato, šteri je leta

malo menje kak tri kilometere od Jeruzalema. Gda je Jezoš tam nimo odo, se je rad stavo pri svoji padašaj. Na mesti njine iže je že od 6. stoletja stalo svetišče, do gnes pa je tam gorostalo samo malo ostankov, med njimi Lazara grob s 24 stubami.

Jezosa vidimo v Svetom pismi samo gnauk skuzé točiti - tau je pri grobi padaša Lazara

Evangelist Janoš nam piše o betegi in smrti toga možaka. Že štiri dni je prej mrtev ležo v grobi, gda ga je Jezoš prebüdo v žitek. Dosta lüstva je tau vidlo in spoznalo, ka je un pričaküvani Mešijaš. Protivniki Jezoša pa so s tejm dobili zrok, ka ga spravijo s poti.

Ne vejmo, ka se je zgauldilo z Lazarom, Marijov in Martov po smrti Jezoša. Leko smo

2018 v Somboteli Jánosa Brennera na oltar zdigno. Med mantrnicami sta bili dvej Slovenki - Marija Krizina Bojanc in Marija Antonija Fabjan -, zvün njija pa eške edna Madžarka - Bernadett Bánya. Njini den svetimo *15. decembra*.

V srejdnoj vöki so med svetce zdignili Lazara, šteri je biu v evangeliji eden kaudiš z grdimi ranami, v priliki o bogatom in srmačkom človöki. Té **sveti Lazar (Szent Lázár)** je grato patronuš djamarov, kaudišov in gobavcov, inda svejta so špitale za kužne betege po njem zvali »lazareti«. Njegvo ime pa je gratalo krepko povezano z ednim drüгим Lazarom z Nauvoga zakona: tau je biu brat Marije in Marte.

Dvej sestri in brat so živeli v vesnici Betanija, štera leži

pa gvüšni, ka so je farizeuši naganjali, zatok so mogli zapistiti Sveto deželo. Eden šift je je po legendi odpelo v gnešnje francusko krajino Provanso, gde je prej Lazar püšpek grato. (Tau so malo vküpmješali v srejdnoj vöki.)

Obiditev Lazara je edno najvejšo trauštanje za krščenika, vej pa smrt za njega tó samo za en cajt dveri zapré. S tejm se je pokazala Jezoša Božanska mauč, depa njegvo človeče lice ranč tak: djauko je pri grobi svojoga prijatela.

V krščanjskoj umetnosti se dostakrat srečamo s prebiditvov Lazara, pri pravoslavcaj tó. Njegvi den svetimo *17. decembra*.

*-dm-
ilustraciji:
Szilveszter Bartkó*

»Sveti se ime tvoje« - 17.

KAULI BOŽIČA SVETÍ BIBLIČNO SVETO LÜSTVO

Na konci 19. stoletja se je trnok dosta lüdi z Djužne in Srejdnje Evrope spakivalo v Meriko. Med njimi so bili Slovenci in Vaugri, de je pa največ lüstva prihajalo s Taljanskoga. Gor je spisano, ka se je do začetka prve svetovne bojne prejk maurdja podalo 24 miljaunov Taljanov, šteri so doma več nikak nej mogli živeti.

Leta 1889 je s svojimi apaticami v New York prišla **Franciška Cabrini** tó in tam stvaurila dom za taljanske siraute. Za en malo je začnila opérati špitale po vsej vekši merkanarski varašaj. Gda je Mati Cabrini mrla, je emojeni red Misijonark presvetoga Srca v 67 redovni izhaj več kak 1500 apatic.

Franciška je bila v tejlj slaba in betežasta, v düši pa krepka. Naraudila se je leta 1850 v krajini Lombardija kak petnajseto dejte paverski starišov, zavolo lagvoga zdravdja pa so go v deklinski lejtaj v eden klaušter nej vzeli. Njeni püšpek go je poslo v eden dobrodelni dom, gde je tak lepau skrb mejla na siraute, ka so gi dopüstili, aj stvauri nauvi red. Pápa Leon XIII. je Materi Cabrini tanačivo, aj odide med Taljane v Meriki. Tau je napravila pri svoji 39. lejtaj, svojim apaticam pa je vsikdar ponavljala: »Delajmo, delajmo, počivali mo v vökivečnosti!« Njeni red je opéro šaule, špitale in sirotišnice v Sövernoj, Srejdnoj in Djužnoj Meriki, kisnej pa v Avstraliji tó.

Decembra 1917 se gi je med delom na gnauk samo začnila lejtati krv in je naglo

mrla. Leta 1946 so go zglasili za prvo svetnico Združeni držav Amerike (USA), od tistoga mau go poznamo kak »mater izseljencov«. Den patronuškinje emigrantov svetimo **22. decembra**.

En den pred božičom se Mati Cerkev spomina na biblij-

Ime apoštola »Johanana« znamenüje »Baug je milostivi« - na kejpaj nema keco, vej je pa biu najmlajši med vsejmi

ske prve stariše človečoga roda. Ime **Adam** znamenüje »človek na zemlej«, **Eva** pa je »tista, štera žitek dá«. **24. decembra** na gausti premišlavamo o tejm, ka moremo za eden veuki grej cejli žitek pokauro delati - s trdim delom.

Na kejpaj vidimo svoje prve stariše skaus cejlo njino življenje: od stvurdjenja prejk življenja v Paradičomi do skišavanja in greja. V cerkvi male vesnice Hrastovlje blüzi slovenskoga maurdja vidimo lepe freske, štere je kauli leta 1490 namalo majster Janez s Kastva. Eške gnes z oprejtimi lampami gledamo, kak je Baug stvauru prviva dva človöka, kak jima je dojzapovödo gesti djabko spoznanja dobroga in hüdoga, kak jima je zlaudi šuktivo, pa kak so jiva vö s Paradičoma zagnali. Na kon-

ci Adam okapa zemlau, Eva pa nadaja dva sina Kajna pa Abela.

En den pred božičom se srečata stari Adam in nauvi Adam - Kristoš, srečata pa se prva Eva in drüga Eva - Marija tó. Prviva dva stalidam pripelala prekletstvo, drügiva dva pa odrešenje. Stari in Nauvi zakon se dosta spravlata s prvim človečim parom. Evangelist Lukač dojspiše cejli rodovnik Kristoša nazaj do Adama, ka bi pokazo, ka je Jezoš naš rod. V pismaj apoštola Pavla je Adam simbol tejlvogoga žitka in greja, Kristoš pa dühovnogoga žitka in odpüščanja. Imeni Adam in Eva sta rejdkivi pri Slovencej, vogrski stariške pa radi tak zovéjo svoje mlajše.

Že od konca 4. stoletja včasik za božičom svetimo dén prvoga mantrnika **svetoga Števana (Szent István vértanú)**, o šterom v svojoj knigi Apoštolska dela piše evangelist Lukač. Števana smrt tak tomači, ka je prej dosta pomagala pri širjenji mlade Cerkve po cejlöj Judeji in Samariji.

Števan je biu eden od sedmi moškov, šterim so apoštoli zavüпали oznanjanje evangelija med Židauvi, ki so grčki gučali. Boža milost je po Števani delala veuka dela, zatok so ga vnaugi odürdjavali. Protivniki so ga poslali pred veuki djilejš, ka bi ma saudili, prauti njemi so - ranč tak kak prauti Kristoši - gorstapili krivi svedoki. Sveti Düh pa je Števani dau rejči, s šterimi se je leko trnok dobro brano. Taužniki so gratali najbolje čemerasti te, gda je pravo: »Glejte, nebesa vidim oprejta in Sina človečoga, šteri stogi na Božoj desnici.« Zbesnjeno lüstvo je Števana vö z varaša zagnalo in v nje-ga kamenje lüčalo tačas, ka je mrau. Pred smrtjov je ranč tak gučo kak njegvi učitel:

»Gospaud Jezoš, gorvzemi mojo düšo!« Na drügi svejt je odišo z rečami: »Gospaud, odpüsti jim té grej!« Števanovo, **26. december**, je tak pri Slovencej kak pri Vaugraj drügi den božiča, gda gorpoiškemo svojo žlato, vej je pa prvi den tak veuki svetek, ka ga moremo drža-

Zavolo djabke z drejve spoznanja dobroga in hüdoga sta mogla Adam in Eva vö s Paradičoma - od njija smo erbali izvirmi grej

ti doma. Na Slovenskom so nekda na števanovo v cerkvaj blagoslavlali vodau in sau, v ništerni krajinaj pa eške konje tó.

Števana na kejpaj največkat vidimo med kamenjem ali s kamlom na oprejtoj knigi. Za patronuša ga majo vsi, šteri se spravljajo s konjami, pa eške zidarge, kamnoseki, tkalci in tesarge.

Med Jezoša apoštolami je biu najmlajši **Janoš**, šteri na začetki svojoga evangelija pripovejda o svojom prvom srečanji ž njim. Tistoga ipa je biu vučenik Ivana Krstítela, šteri je gnauk pokazo na nekakoga: »Glejte, tau je Agnjec boži, ki odjemle greje sveta!« Janoš je tau srečanje tak genilo srce, ka se je eške na stara lejta spomino, ka je bilau tau kauli desete vöre.

Janoš je biu med najbole

čednimi vučeniki Kristoša, v njegovj bližini je austo v najžmetnejši časaj - pod križom Kalvarije tó. Njemi je Jezoš zavüpo najdragše, ka je emo: svojo Mater. Gda se je po goristanenji pokazo apoštolom, ga je Janoš prvi spozno: »Gospaud je!«

Po Kristoša vnebohodi je Janoš odišo oznanjat evangelij v Efezuš vküper z Marijov. Eden poganski dühovnik ma je gnauk dau keli s čemérom in pravo: »Če tau spigéš in ne mrgéš, ge tó g o r v z e m e m v ö r o v t v o j o g a b o g á.« Gda je apoštol v roké vzeu keli in ga prekrižo, je z njega vöskočila kača. Pogange so ga dali odpeleti v Romo, gde so ga ličili v vrauču oli - de se je

pa čudovitno rejšo. Janoša so vözagnali na mali otok Patmos, gde je napiso slejdnjo biblijsko knigo Apokalipso (Jelenéseek könyve). Gda je cesar Domicijan mrau, se je leko povrno v Efezuš in tam napiso svoj evangelij. Zmejs je v dühi trnok visko zleto, zatok je grato njegovj simbol orel (sas). V svoji trej pismaj guči o glavnoj Kristošovoj zapauvedí: o lübezni do bližanjoga.

Trnok dosta pojbov in moškov na Slovenskom in Vogrskom nosi ime Janez ali János, svoj imena den držijo **27. decembra**. V Sloveniji blagoslavlajo na té den vino »janževce«, sveti Janoš Evangelist pa je patronuš nej samo od vancarov, liki od pisatelov, štamparov in kiparov tó.

-dm-
ilustraciji:

Szilveszter Bartkó

Spoštovani člani Drštva porabski slovenski penzionistov!

Lepau vas pozdravljan! Škoda, ka smo se za volo virusa zadnja dva mejseca nej mogli srečati. Vöjпам, ka ste vsi člani društva zdravi ostanili. Tau vam moram na znanje dati, ka fašansko povorko, naš najbola veseli program, steri bi bijo v februaru, moramo tapistiti. Fejs bi rada bila pa vöjпам, ka mo potistim že cejle programe za leto 2021 leko vöspelali. Če nam Baug dopistij, te se najoprvin marciuša ali apriliša leko znauva srečamo. Dočas vas lepau prosim, skrb mejte nasé, na svojo zdravje, aj se drügo leto vsi vküper leko srečamo pa veselimo na naši programaj. *Želim vam blajžene božične svetke in veselo pa zdravo nauvo leto!*

Marijana Fodor, predsednica

Porabje	Glavna in odgovorna urednica Marijana Sukič	Časopis podpirajo: Državna slovenska samouprava, Urad predsednika vlade, oddelek za narodnosti, Zveza Slovencev na Madžarskem in Urad vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu. Naročnina: za Madžarsko letno 2.600 HUF; za Slovenijo 22 EUR. Za ostale države 52 EUR ali 52 USD. Številka bančnega računa: HU75 11747068 20019127 00000000. SWIFT koda: OTPVHUHB
	Naslov založnika in uredništva: H-9970 Monošter, Gárdonyi G. ul. 1.; tel.: 94/380-767; e-mail: porabje@gmail.com ISSN 1218-7062	
TEDNIK SLOVENCEV NA MADŽARSKEM	Izhaja vsak četrtak Založnik: Zveza Slovencev na Madžarskem Za založnika: Andrea Kovács	Tisk: TISKARNA DIGITALNI TISK D.O.O. Lendavska 1; 9000 Murska Sobota; Slovenija

SREČNO NAUVO LETO VAM ŽELIJO SODELAVCI:
časopisa Porabje, Zveze Slovencev na Madžarskem, Državne slovenske samouprave, Razvojne agencije Slovenska krajina, Hotela in restavracije Lipa in Slovenske vzorčne kmetije.

Eno jabolko na dan, odžene zdravnika stran

Sadovnjak Slovenske vzorčne kmetije je v letu 2020 zelo bogato obrodil, tako je del jabolk šlo v prodajo, večji del pa v predelavo. Med večje kupce porabskih jabolk se je uvrstilo tudi slovensko podjetje Goričanka Kalamar iz sosednje Trd-

kove. Sodelavci Razvojne agencije Slovenska krajina in direktor podjetja »Goričanka« Srečko Kalamar so se odločili, da v predbožičnem času podarijo jabolka in sok slovenskim otrokom v Porabju z namenom, da ostanejo zdravi.

